

הרה אורלי'הר - זביקות האטרה

אורלי'הר * *
זביקות * *

שהט ני' צני'ים

הרב שמואל מוהליבר

המנהיג הדתי הבולט ביותר בתנועת חיבת ציון בשנים 1881–1898 היה הרב שמואל מוהליבר. הוא היה גאון בתורה – בן 10 התפרסם כעילוי בן 15 נשא אישה ובאותו פרק החל מגיד שיעור בגמרא לתלמידי חכמים, ובגיל 18 הוסמך לרבנות. עם הזמן הוכר כאחד מגדולי רבני רוסיה, גדולתו היתה גם בחכמת הנסתר וגם בהשכלה חילונית, ביחוד הצטיין במתמטיקה.

נולד ב-1824 והתפרנס כמעט כל ימיו ממסחר מתוך אמונה בדרך ההסתפקות במועט ובפרנסה מעמל כפיים, גם כשימש בזקנותו במשרת רב וחי בדוחק ממשכורת מצומצמת שרובה הופרש לצדקה סרב לקבל תוספת לשכרו. בתקופת רבנותו בעיר ראדום קיבלה עסקנותו הצבורית אופי יותר כללי והפכה לכלל-יהודית. בשלב זה מתרחב אופק התענינותו והוא מתחיל לפרסם מאמרים בעיתונות על בעיות יהודים ויהדות – חידוש גדול לגבי רב בימים ההם. כמו"כ הרב פרסם ברבים את תמיכתו בשילוב לימודי הקודש והחול – לאומץ לב מיוחד היה זקוק בבואו לתת פומבי לדעות כאלה, שנחשבו נועזות ביותר מפי רב מסוגו. זמן קצר לאחר שהטיף בחום למזיגה של תורה והשכלה כאמצעי לאיחוד האומה התגבשה בו ההכרה כי יש להציב אידאל קוסם ובעל כח משיכה חזק יותר, הוא רעיון ישוב ארץ ישראל. את מצות ישוב הארץ פרט לשלוש מדרגות א. נטיעת כרמים ופרסים – הוא הישוב היותר גדול; ב. בנין בתים; ג. זריעת תבואה וירקות. בזמן הפרעות ברוסיה נסע הרב מוהליבר על חשבונו להטות את לב המהגרים הרבים מפחד הפרעות להגר לארץ ישראל. מאז אותם פרעות ב-1881 הידועות כ"סופות בנגב" השקיע את כל מרצו במפעל הציוני. בזמן זה יצא למסע תעמולה בארופה למרות בריאותו הרופפת. מסע זה שנועד להטות לב עשירי היהודים לתת יד למפעל הציוני היה מאכזב, אולם רווח והצלחה הגיע ממקום אחר בהגיעו לפריס הופגש עם הברון רוטשילד. הברון קיבל את הרב בקרירות אך במהרה כבש הרב את ליבו של רוטשילד, הוא הסכים לממן הקמת מושב חקלאי בישראל. תביעותיו מעצמו הלכו וגדלו הוא הגדיר את קצב התעמולה בעל פה ובכתב ויצא למסע גיוס נוסף בארופה, מסע שעזר רבות לישוב. הוא הקים תנועת מרכז רוחני לחיבת ציון תנועה שניהלה תעמולה דתית ציונית והיותה הבסיס לתנועת המזרחי הוקמה מאוחר יותר בהסתדרות הציונית. עם הקמת ההסתדרות הציונית הצטרף אליה ועמד שם בראש המרכז הרוחני. הגן על בני המושבות החילונים מפני הישוב הישן החרדי. בהשפעתו נבחרה מועצת רבנים להשגיח שעבודת ההתישבות תעשה ברוח המסורת. רוב כתבי ידו אבדו בפרעות.

הר' מוהליבר נפטר בשנת 21898 בביאליסטוק על שמו הקיבוץ גן שמואל שע"י חדרה (שתחילתו מטע האתרוגים שניטע ע"י חובבי ציון במלואת לרב 70) בחוזר שהופץ כצואתו בין באי הקונגרס הציוני השני נכתב: "אחים נכבדים, עבודה לפנינו ועלינו לעבוד ולעבוד בלי לאות ובלי הרף. עלינו לעבוד שכם אחד, בלי פירוד, באהבה גמורה ובאחדות שלמה".

פעולת פתיחה.

נושא: דמותו של הר"י מוהליבר.

מטרה: הכרות עם דמותו ופועלו של הר"י מוהליבר.

מהלך הפעולה:

חלק לכל קבוצת חניכים את כתב החידה המתאר את דמותו ופועלו של הרב (שים לב בכתב החידה משולבים מס' סגנונות של כתבי חידה כתב א"ת בש גמטריה וכד'. יתכן והדבר קשה מדי לחניכך!) לאחר שפתרו את כתב החידה – אסוף את הפתרונות.

שלב ב': יתנהל בצורת תשע בריבוע כאשר החניכים מחולקים ל-2 קבוצות המתחרות זו מול זו.

לפני כל הקבוצה מונח לוח של $0 / \times$

קבוצה אחת היא קבוצת ה- \times והשנייה קבוצת ה-0.

כל קבוצה בתוכה בוחרת לה מיקום על גבי הלוח המטרה הסופית יצירת רצף של $3 \times$ או $3 \cdot 0$) במידה ותענה נכונה על השאלה יזכה אותה הדבר במקום שבחירה והדבר יצוין ע"י סמל קבוצתה (\times או 0) במידה ושגתה חזרה הקבוצה המתחרה במקום והדבר יצוין ע"י סמל הקבוצה.

השאלות הינן הצהרות שעל הקבוצה להחליט באם הינך שקריות או אמתיות.

לסיכום: ניתן לערוך דיון עם החניכים על דמותו של הר"י מוהליבר ומה היה לדעתם מציין לשבח בתקופתו ועל אילו דברים היה מצביע כדורשים תיקון או שינוי.

כתב חידה – הר"י מוהליבר – פתרון כתב החידה – בתחילת הפרק בקטע לדמותו של הר"י מוהליבר.

ברה לאומש רבילהומ היה גיהנמה יתדה טלובה רתויב תעונתב תביח נויצ מינשב 1881 – 1898. אוה היה נואג הרוטב נב 10 מסרפתה יוליעכ נב 15 אשנ השא ותואבו נמז לחה דמלמ רועש ודימלתל מימכח.

/ 4,8,1,20 / 200,20,6,5 / 50,40,7,5 / 40,70,6 / 400,6,50,2,200,30 / 20,40,60,6,5 / י"ח / 30,10,3,2
400,40,20,8,2 / 40,3 / 5,400,10,5 / 6,400,30,6,4,3 / 5,10,60,6,200 / 10,50,2,200 / 10,30,6,4,3,40
/ 50,10,9,90,5 (4,6,8,10,2) 400,10,50,6,30,10,8 / 5,30,20,300,5,2 / 40,3,6 / 200,400,60,50,5 /
(5,100,10,9,40,400,40,2

הרב מוהליבר נולד ב-1824 והתפרנס כמעט כל חייו ממסחר, מתוך אמונה בדרך **צחאודפא שיפון** והפרנסה מעמל כפיים. גם כשמש בזקנותו **שיבגא גש** וחי בדוחק ממשכורת מצומצמת שרובה הופרש לצדקה סרב לקבל תוספת לשכרו.

Ba-ur Rabunewto Betkofat ראדטן Kibla עסקנותו הציבורית אופי כללי והפכה לכלל יחודית. בשלב זה מתרחב אופק התעניינותו והוא מתחיל **מסרפל מירמאמ תונותיעב לע תויעב מידוהי תודהיי – שודיח לודג רבגל בר מימיב מהה.**

כמו כן פרסם הרב ברבים את תמיכתו ב-שליב לימודי קודש וחול. לאומץ לב מיוחד היה זקוק בבואו לתת פומבי לדעות כאלה שנחשבו נועזות ביותר מפי רב מסוגו.

זמן קצר לאחר שהטיף בחום למזוגה של תורה והשכלה כאמצעי לאיחוד האומה, התגבשה בו ההכרה כי יש להציג אידיאל חוסם ובעל כח משיכה חזק יותר והוא רעיון ישוב ארץ ישראל.

בזמן הפרעות **שגפחמץ טחז** הרב מוהליבר **זכ סבשפטפ כצנפא תא כש ציצרגמי צגשמי** מפחד הפרעות **200,3,5,30 / 90,200,1,30 / 30,1,200,300,10**.

מאז אותן פרעות הידועות כ 400,6,80,6,60 / 2,3,50,2 השקיע את כלמרצו במפעל הציוני.

בזמן זה יצא למסע תעמולה באירופה – למרות בריאותו הרופפת מסע זה שנועד להטות לב עשירי היהודים לתת יד למפעל הציוני היה מאכזב.

אולם רוח והצלה הגיע ממקום אחר בהגיעו לפריס הופגש עם הברון רוטשילד הברון קיבל את הרב בקרירות אך במהרה כבש הרב את ליבו של רוטשילד והוא הסכים לממן הקמת מושב חקלאי בישראל.

תביעותיו מעצמו הלכו וגדלו הוא הגביר את קצב התעמולה בע"פ ובכתב ויצא למסע גיוס נוסף שעזר רבות לישוב.

הוא הקים תנועת מרכז רוחני לחיבת ציון תנועה שניהלה תעמולה דתית ציונית והיותה בסיס לתנועת המזרחי שהוקמה מאוחר יותר בהסתדרות הציונית.

עם הקמת ההסתדרות הציונית הצטרף אליה ועמד שם בראש **7,20,200,40,5 / 10,50,8,6,200,5**. הגן על בני המושבות החילונים מפני הישוב הישן – החרדי.

בהשפעתו נבחרה **יזהא גשטמי** להשגיח שעבודת ההתישבות תעשה **שגפס ציחפגא**.
הר מוהליבר נפטר בשנת 1898 בביאליסטוק 30,70 / 6,40,300 / 90,6,2,10,100,5 / 50,3 / 30,1,6,40,300
5,200,4,8 / 10,70,300 (שתחילתו מטע האתרוגים שניטע ע"י חובבי ציון במלואת לרב 70).
בחוזר שהופץ כצוואתו בין באי הקונגרס הציוני השני נכתב "אחים נכבדים עבודה רבה לפנינו ועלינו
לעבוד ולעבוד בלי ליאות ובלי הרף עלינו לעבוד שכס אחד, בלי פרוד, באהבה גמורה ובאחדות
שלמה".

תשע בריבוע:

- 1) הרי מוהליבר הוסמך לרבנות בגיל 15 (שקר — הרי הוסמך בגיל 18).
- 2) לאחר פרעות "הסופות במדבר" השקיע את כל מרצו בענין הציוני (שקר — הפרעות הן "סופות בנגב").
- 3) הרב היה ממקימי המרכז הרוחני (אמת).
- 4) הרב החל מגיד שיעור לתלמידי חכמים באותו זמן שנשא אשה היה זה בגיל 15 (אמת).
- 5) הבטחתו של הברון רוטשילד היתה לממן הקמת קיבוץ חקלאי בישראל (שקר — הברון הבטיח לממן הקמת מושב חקלאי).
- 6) הרב מהוליבר גרס שיש לשלב בין תורה ועבודה (שקר — גרס לשלב לימודי קודש ולימודי חול).
- 7) הרב הצטיין בחכמת הנסתר בחכמות חילוניות ובמיוחד במתמטיקה (אמת).
- 8) הרב השפיע לבחור מועצת רבנים שתשגיח שעבודת ההתישבות תעשה ברוח המסורת (אמת).
- 9) הרב הגן על הישוב הישן — החרדים מפני הישוב החדש (שקר — הגן על הישוב החדש מפני הישן).
- 10) ע"ש הרב קרוי הישוב גן שמואל — שתחילתו מטע הלימונים שנטע לכבודו (שקר — המטע היה של אתרוגים).
- 11) החוזר שהופץ כצוואתו הופץ בין באי הקונגרס של ועידת המזרחי (שקר — בין באי הקונגרס הציוני ה-2).
- 12) הרב פרסם מאמרים בנושא יהדות ובעיות היהודים חידוש גדול לגבי רב בתקופתו (אמת).
- 13) האידאל הוקסם שימשיך לדעת הרי מוהליבר הוא רעיון ישוב א"י (אמת).
- 14) הרב נפטר ונקבר בא"י — (שקר ה — הרב נפטר בביאליסטוק — עצמותיו הועלו ארצה בשנה האחרונה).
- 15) בחוזר שהופץ כצוואתו קורא הרב להעמקת האחדות והאהבה (אמת).

למדריך!

ברצוננו להזכיר שוב: הרב מוהליבר היה אדם בעל שיעור קומה גדול, תלמיד חכם ואיש חזון שפעילות חייו עניפה. כדרכנו בחוברת זו ביקשנו לטול ממנו מוטיב אחד שנדמה היה שהוא אחד ממאפייניו המרכזיים, בחרנו איפוא את תכונת השליחות, הדביקות במטרה.
חייו של הרי מוהליבר הם סמל ודוגמא לחתירה מתמדת אל יעד, אל אמונה תוך כדי גלוי מסירות נפש עילאית לכך.
היעד הוא כמובן — ארץ ישראל והצמחת חזון הציונות, אך התכונה שבחרנו היא תכונה אנושית מהותית... וע"כ ברצוננו להרחיב להלן.

פעולה 1:

הנושא: מסירות והתמדה
המטרה: החניך יווכח כי הנושא רלוונטי ביותר גם כלפיו ושהעיסוק בסיפורים ובדמויות הינו רק כלי לקדם על ידיו את עצמו.

מהלך הפעולה:

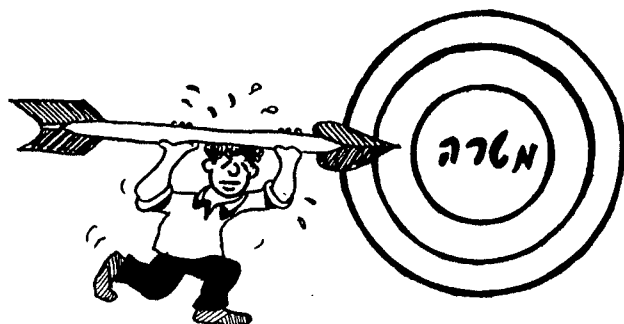
שלב I: החבא אוצר כלשהוא כך שיהיה כמעט בלתי ניתן למוצאו. על החניכים לחפש בשטח הנתון. קבוצת המתייאשים מלמצוא תלך ותגדל, אך אתה תמתין בסבלנות עד ההכרזה לסיום. בעקיפין, ציין מפעם לפעם את אלו שלא התייאשו.

שלב II: הנח לפני החניכים בריסטול קרוע לחתיכות רבות, עליהם למצוא שלוש חתיכות שהיו מחוברות לפני הגזירה.

מן הסתם – זה יהיה קשה. המתן בסבלנות כבשלב הקודם.

שלב III: – סיפור

את הסיפור תספר בלשונך על בסיס המעין סיפור של הרב קוק המובא כאן. נכון זה לא בדיוק זורם כמו סיפור "מלה עשו חכמינו", ואתה תאלץ גם לבנות בעצמך סיפור על גבי המשל הקיים, אך בשביל זה אתה: **מִדְרָגֵיךְ!**

שאלה מקדימה לסיפור (תשובה לאחר הסיפור):
מה היה רעיון ההפעלות שעשיתם לפני כן?

"להוסיף אומץ"

ריק, ומה בצע בעמלנו, אם אחרי עבודה כל כך מפרכת הגענו עד מעין נרפש אשר מימיו לא יצליחו לשתייה? והם הולכים עתה בדרך הנואשה של החלק הראשון, אשר מרפיון ידים פירש זה מכבר מעבודת הכריה והלך לו באשר מצא. ואמנם זה החלק של העם, בריאהו וחסון-הנשמה, הוא יאמר להם: ראו אחים כמה מסוכנת היא הטעות-הגדולה שלכם, ויותר ממה שאנו מאשימים את הפורשים מהעבודה הקדושה והגדולה שלנו בראשונה, בעת אשר אחרי הטורח הגדול שעבר עליהם לא נראה רמז של מעין חיים, הננו מאשימים אתכם, אתם אשר יד ביד וכתף בכתף יחד עבדנו ועד כה באנו, עד אשר המים החיים התחילו לזרום, הנכם כעת, בעת אשר משאת הנפש שלנו הולכת ומתקרבת ושמש השאיפה הוא מחל להיות הולך וזורח, הנכם פורשים מן העבודה בשביל פחד השוא, של הרפש אשר נראה לכם בפרץ המים בראשית הגלותו. מדוע אינכם שמים על לב, כי רק מפני שעדיין לא באנו עד העומק הרצוי, עד המקום אשר שם המים הצחים משיבי-הנפש זורמים, בשביל כך הננו רואים כעת עדיין מים

כשבני אדם חופרים באר עמוקה, כדי להשיג מים חיים בארץ ציה וצחיחה, הכורים מתיגעים, בעמל רב עולה להם לבוא עד העומק המוכשר להנביע את המים. ולפעמים היאוש מתגנב בלב ואומר להם: הלא כבר יגעתם כל כך הרבה וחרס עלה בידכם ומים לא מצאתם, על כן טוב יותר שתחדלו מעבודתכם, לכו איש לאהלו, ובקשו לכם ענינים קרובים יותר לשכר. רבים מעיפי הגוף וחלושי הנפש ודאי פורשים מן העבודה והולכים להם באשר ילכו. אבל אלה הקשורים בקשרי נשמה עם החפץ של מגמת הבאר החיה שבעיד, ביחוד אלה, שהאמונה חזקה היא בלבבם שהמים החיים מוכרחים סוף כל סוף להיות זורמים ממקום זה והארץ צחיחה הצמא תהפך עליהם – לגן עדן, להחיות עם רב, אלה לא יסוגו אחור מפני תולעת היאוש ובחרף נפש ימשיכו את עבודתם. והנה אחרי שביעת די עמל והנה זרם מים פרץ והרי הוא עולה ושוטף, אבל המים דלוחים הם, מעורבים ברפש וחול, ולא יצלחו להרוות צמאון אדם ובהמה, אז שוב תתחלק המחנה העובדת לשנים. האחת אומרת: ראו נא הנה כל יגיעתנו בדי

העמקת חפירתם כן יגדל הזרם של המים החיים, וכן יסופו כל הרפש והטיט, אשר במי הבר, ומים נוזלים, קרים, מתוקים ומרוים, צלולים ובהירים, יעלו הרים וירדו בקעות והיו לברכת גוי ואדם רב.

(הרב קוק מאמר "הראיה")

דלוחים? על כן אחי, במרץ אדיר יותר בכחות כבירים יותר, נחדש את מפעלנו הגדול, ובוא נבוא עד התהום, עד מוצא המים הצלולים והזכים ואז הכל יראו וינהרו.

לשמע דברים ישרים כאלה ישוב המחנה הפורש, גם באחרונה וגם בראשונה, ויצטרף לעבודה, ואז הברכה תופיע על ידם וכפי המדה של

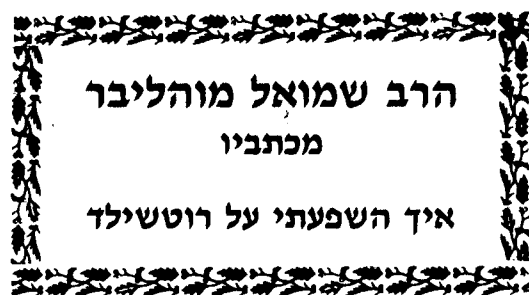
דיון: — מה ההבדלים באופי בין אלה שנשארו עד הסוף לאלה שהתיאשו?

— אל מי ולאיה מטרם כתב הרב קוק דברים אלה?

— מה הייתם אומרים / עושים למתיאשים כדי לחזקם?

— ומה עוד בומאות יש לנחישות ומסירות כזאת?

שלב IV: — עתה הקרא את סיפורו של הרב מוהליבר המשכנע את רוטשילד, ערוך דיון קצר איזה תכונות מתגלות ברב מוהליבר ע"פ סיפור זה וכיצד הן קשורות לנושא עמו פתחנו?!

— "בחפץ לב אקשיב לדבריך".
— "מיום שעמדתי על דעי — פניתי אליו — אני מבקש פתרון לשאלה קשה וחמורה: מפני מה נבחר משה רבנו, שהיה כבד־פה וכבד־לשון להיות רועם ומנהיגם של ישראל, להוציאם מארץ מצרים ולהוליכם לארץ ישראל? הרי בתור מנהיג מדיני היה עליו לבוא בדברים עם מלך מצרים, עם שרי המלוכה ואחד התנאים ההכרחיים בהנהגה מדינית הוא להיות בעל־לשון, ולהשפיע בכוח הדיבור, ותנאי הכרחי זה היה חסר למשה בהיותו כבד־פה וכבד־לשון? ימים רבים ישבתי על מדוכה זו ולא מצאתי פתרון. אולם בנסיעתי זאת, כשהגיע לידי להיעשות שליח־מצווה לבוא בדברים עם אילי־הכסף לשם ישוב ארץ־ישראל, אורו עיני ואמצא את הפתרון הנכון.

"משה רבנו נבחר להיות לא רק מנהיג בישראל אלא גם נותן התורה. הוא נבחר מפי הגבורה לא רק להוציא את בני ישראל ממצרים אלא גם להביאם למעמד הר־סיני ולמסור להם את התורה. ואלמלי היה למשה רבנו לשון למודים, אלמלי היה יודע להשפיע על אנשים בכוח פיו ובדיבור שפתיו, היו המינים מונים את ישראל, שהתורה אינה מן השמים, אלא משה השפיע על יוצאי מצרים בקסם־לשונו ותחת השפעת הרגע נתקבלו דבריו, אולם כשמשה היה כבד־פה

אל הברון הלכתי בלוויתם של הרב צדוק הכהן ושל מיכאל ערלנגר. הם היו המתווכים ביני לבין הברון ועל ידם קבע לי זמן לראיון. בשעה הקבועה נכנסנו ללשכתו, הברון הושיט לי את ידו וכתנועה קרה ומנומסת הראה לי על הכסא, שעמד סמוך לשולחנו. לאחרי רגעים אחדים שאלני, ושוב בטון קר, שאין בו אלא משום נימוס:

מה שאלתך, רבי?

שאלה זו ואופן הבעתה לא יכלה לעורר תקוות רבות בלבי. ובאמת לא הייתי אנכי הרב הראשון, שפנה להברון. רבנים רבים מארצות שונות, לבושים בתלבושת־רבנים כמוני, היו פונים אליו לתמיכה ולעזרה, רובם לצורך עצמם ומיעוטם לשם איזו חברה או אגודה, וכיצד אפשר להשפיע עליו, שידע להכיר את מטרת בואי אליו ויטייחסו אליה בכובד הראש הראוי? ואמנם ברגע הראשון נסתתמו דברי, אולם תיכף ומיד נזכרתי במטרה הגדולה שלשמה נסעתי ולא השגחתי בכוחותי הדלים ובמצב־בריאותי הרופף. התעודדתי ואמרתי לו:

— "יסלח לי, אדוני הברון, אם דברי אליו יהיו באופן שאני רגיל לדבר לבני־עדתי. רב אנכי, רב מבית־המדרש הישן, ורגיל אני לדבר במשל ובמליצה".

בת צחוק עברה על שפתיו ובפנים מסבירות ובטון חם ולבבי אמר אלי:

וכבד-לשון ואף-על-פי-כן קיבלו בני ישראל את התורה מידו, הרי זו לראיה ולמופת שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה ולא היה אלא שליח להולכה, למסור את התורה לישראל.

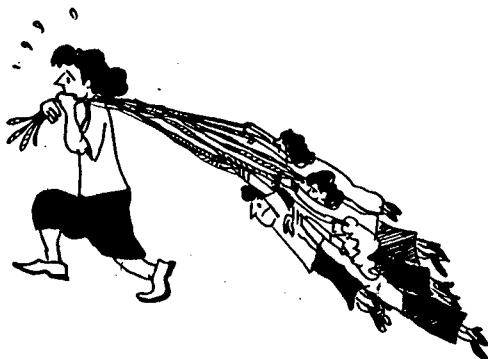
"אדוני הברון – הוספתי לדבר – לפני השולחן הזה, שאתה יושב עליו, באים צירי מדינות, שלוחי עמים כבירים, באי-כוח מוסדות פיננסיים ובפיהם הצעות ותכניות שונות, על בנין מסילות-ברזל, על חפירות תעלות ועל ישוביהן של ארצות נשמות. כולם באים אליך מזוינים בידיעות רחבות ועשירות על הענין שהם דנים בו, ובכוח לשונם הם מבררים ומלבנים לפניך את הצעותיהם ותכניותיהם, את הריווח הגדול שבצדן ואת הטוב הצפון בהן לעולם. גם אנכי באתי אליך שלוח מאת אחי בני עמי, בהצעה גדולה וחשובה שנשמת עמנו תלויה בה – ישוב ארץ-ישראל. אולם כבד-פה וכבד-לשון אנכי לברר לפניך את כל גדלה וחשיבותה, את האושר הצפון בה לך ולעמנו, ואם תשמע להצעתי ותיענה לבקשת עמך, להחיות את הארץ השוממה, אין זה אלא משום שגורל עמך האומלל, הדווי והסחוף נגע ללבך, ואם גם לא תשים לב לדברי וריקם תשלחני מאתך לא אתחרט על נסיעתי הקשה שעלתה לי בכל-כך יסורי גוף ונפש, אנכי מלאתי את חובתי המוטלת עלי, עשיתי את שליחותי".

– ענני הברון: "רבי, אם באת לבקש ממני

עזרת כסף לצרכי העבודה הזאת, נקבה את הסכום הדרוש ואתנה, אבל אם באת לרכוש את נפשי, עלי בתחילה להימלך עם לבי, וגם לעשות מקודם נסיון למען דעת איך יפול דברי".

– עניתי לו: "אדוני הברון, גם אנחנו אין אנו יודעים עוד את הענין הקדוש הזה על-פי הניסיון, כי זה קרוב לאלפיים שנה שנתרחקנו מארצנו ומעבודת אדמתה, ומשום כך לא נוכל לומר בהחלט כי נעשה ונצליח. אבל יסלח לי הברון אם עוד הפעם אדבר אליו כרב אורטודוקסי פשוט: בתורתנו (ויקרא כו לב) כתוב בתור תוכחה: "והשימותי אני את הארץ ושממו עליה אויביכם היושבים בה", ואמרו על זה חכמינו (מובא ברש"י שם): זו מידה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת-רוח בארצם שתהא שוממה מישוביה; ושוב יש לנו מסורה מאבותינו (ראה סנהדרין צא א, וברש"י שם): כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה – אין לך קץ מגולה מזה; ועתה יאמר לי כבוד הברון: איך אפשר שהארץ תתן פריה בעין יפה, אם הארץ תהא שוממה? הוזה אומר, כי בני ישראל יעלו על אדמתה להפרותה ולהפריח אותה, כמו שאומר הכתוב (יחזקאל לו ח): "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל", ומתוך כך מקוה אני, כי יברך ה', את פעלנו ואת חפצנו ישלים.

עפ"י הרב י.ל. מיימון, מבוא לשו"ת הרב מוהליבר

פעולה 2:

הנושא: הפרט למען הכלל.
המטרה: החניך יכיר ביכולתו של היחיד להשפיע על אירועים.

למדריך!

לפניך מסי' סיפורים מוכרים שבכולם מעורב אדם אשר ביוזמתו נוטל על עצמו אחריות וסיכונים ופועל למען מטרה נעלה. חשוב להדגיש לחניכים ש"גבור הסיפור" שונה מה"גיבור" הטלויזיוני או הקולנועי שהם מכירים. הגבור פועל מתוך מניע פנימי ומתוך אמונה בחשיבות המטרה אין הוא יודע, כמונו, שסוף מעשיו – הצלחה.

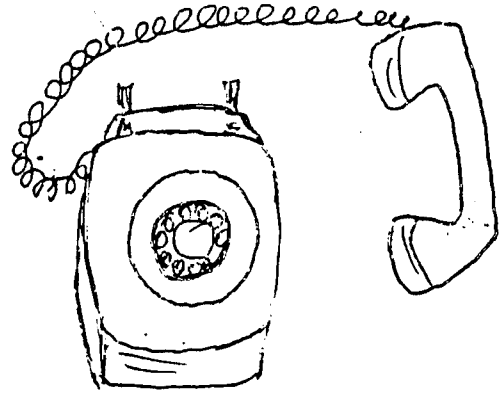
כל סיפור הוא פְּתִיחַ לשאלות כמו: מה דעתכם על...? אילו אתה היית במקומו וכו'. סיפורים רבים מסתיימים באופן עצוב ואפילו טראגי וחשוב לציין שאין זה בהכרח מהגדרתה של מסירות נפש או דביקות במטרה.

המשכורת - שלושים וחמישה דולרים לחודש ידירה:
 חדר קטן בתחנת הטלפונים בעיר טילסון. החלון היחיד
 אשר באותו החדר היה פונה ויוצא אל השדה, ובשעה
 שהעלמה - אסתר רוק, הטלפוניסטית הלילית, מביטה
 באותו החלון היא רואה לפניה מישור שטוח המכוסה
 אגמים וביצות ודרדרים וצמחי הצבר. ומרחיק, בקצה
 האופק, ייראה הרכס של ההרים הרחוקים.

מ ש מ ר ת

שכרה מספיק לה בקושי לצרכי מזונותיה ותלבושתה
 הפשוטה, והעבודה אינה מן הקלות: מהשעה השמינית
 בערב עד השעה השמינית בבוקר, עד בוא מר פיליס,
 פקיד התחנה הטלפונית. הוא ואשתו מרת ליליה,
 הטלפוניסטית היומית, מהחווה הקרובה באים להחליף
 אותה ולמלא את מקומה במשך היום.

ו. אוקראינצב

מדי לילה לילה בלילה יושבת לה אסתר בחדר-המכונה
 המואר באור כהה של מנורת נפט אחת. רק מעטים
 המנויים המשתמשים בטלפון בלילה. אסתר מבלה את
 הלילות בקריאה או במלאכת הריקמה או בלימוד,
 ובשעה שעיניה תיעפנה מאור המנורה, היא מניחה את
 עבודתה מידה, מפשילה את ראשה על גבי מסעד הכסא,
 עוצמת את עיניה ומשתקעת במחשבות.

שליח הטלפון, הכושי בוב לפיט, ישן בחדרו הקטן.
 מעבד לחלון הומה הרוח המשליך בימי הקיץ עפר וחול
 על תוך החלון ובימי האסיף - את רסיסי הגשם. והעלמה
 יושבת לה אותה שעה וספר הלימוד בידה, והיא שקועה
 בעבודתה.

- עוד כשנה אעבוד! - חושבת היא בליבה - במשך השנה אשיג הרבהו ואז אולי
 אסע מכאן.

סתיו של שנת 1910 זה הסתיו הרקוב והלח אשר תושבי מקסיקו החדשה יזכירוהו
 במשך שנים רבות.

בהרים ירד הגשם מבלי הפוגות. נחלי ההרים ופלגיהם גאו מיום ומימיהם
 הורידו אל תוך העמקים רגבי עפר ואבנים וסלעים. הנהרות שטפו ועברו על גדותיהם
 והמים כיסו את כל אדמת המישור. הדרכים היו במשך שבועות שלמים מכוסים מים
 והנסיעה בהם קשתה מיום ליום.

בבוא אסתר לפנות ערב לחדר משמרתה וחבילת ספריה איתה, למען החליף את מרת
 פיליס, שמעה קולות של גברים משוחחים ביניהם.

- הבל הבלים! - דיבר מר פיליס בביטחה - זה כעשר שנים שאני מתגורר במקום
 הזה ועוד לא שמעתי, כי...

- חכה נא, טוס! - ענה לו בעל האחוזה ינסון, אני מתגורר במקום הזה
 שתיים-עשרה שנה וגם אני לא ראיתי כי יקרה כדבר הזה. אך במה נחשבו עשר או
 שתיים-עשרה שנה בחיי האדמה? האינדיאנים, תושבי הארץ הקדמונים, נמנעים
 מלהתיישב בסביבת טילסון, כי מסורת היא בידם: טילסון וכל עמק נהר אימרון
 ונחל ילאו צפויים לסכנה של שטף פתאומי!

אני שאלתי וחקרתי את זקני המקום, שטף מים היה רק בשנת השבעים ותשע
 וגם אז לא ניזק המקום הרבה.

- יען כי לא נמצאו בכל העמק אף עקבות אחוזה ומושב בני אדם. אך כיום
 הזה זרועות על פני העמק כתשעים חוות ואחוזות אשר צמחו ועלו ככמהין אחרי
 הגשם!

- הבה נקווה, כי גם עתה לא יביאו לנו המים רעה רבה.

- נקווהו! - נשמע קול בעל האחוזה כקול הד - אך כשאני לעצמי, אינני בטוח כלל. ביתי בנוי, אמנם, על ראש גבעה ולו אין כל סכנה נשקפת. אך אלה היושבים בעמק, חי נפשי, כי עליהם להזהר מאד. המים באים תמיד בלילה וכמו שמספרים האינדיאנים, שוטפים הם כדמות סוללה כבירה בעלת שתיים שלוש רגל לגובה, המסיעה איתה בדרך גזעי עצים ואבנים ובנפול שטף כביר כזה מן ההרים אל העמק, איה הוא הבנין אשר יעמוד נגדו? במשך שניים-שלושה רגעים יגרוף שטף כזה את הבית הגדול ביותר אמרו, - גם אם תחנתכם אינה מוצאת חן בעיני!

- מדוע זה? - תמה פיליס.

- יען כי מקום טוב והגון בררו בשבילהו שימה נא לבך: אם המים ישטפו מן ההרים, אז הלא אין להם דרך אחרת חוץ מעמק זה. ואיפוא הוא מקום השטף? על הכיכר אשר לפני בית התפילה נראים גם כיום עקבותיו: חריצים ושולליות מים. שם הוא מקום השטף הטבעי.

- ואנה יביא האפיק הטבעי הזה את המון המים?

- ישר אל הקיר הצפוני של תחנתכם. בטוח אני, כי גם עתה, בהיות הגשם על הארץ, יחתרו המים מתחת ליסוד הקיר הצפוני הזה. ואם יבוא השטף...

- אכן חששן אתה יותר מדי, ינסון! האמן לי, כי המהנדסים אשר בנו את בית התחנה ידעו לבור לו מקום טוב והגון.

- מי יתן וטעות תהיהבידיו - אך עלי ללכת. היה שלום, מר פיליס!

- היה שלום, ינסון! גם אני הולך לביתי.

כעבור חצי השעה היה בבית התחנה הכל כתיקונו; שקט ושלוה שררו בכל. בוב לפיט ישן לו, כמנהגו, בחדר הקטן וטלפוניסטית הלילה, אסתר רוק, ישבה לה בחדר המכונה במלאה מזמן לזמן את פקודות המנויים, בחברה מספר אחד אל משנהו.

כאשר פסקה העבודה, עזבה אסתר את המכונה וניגשה אל החלון והביטה החוצה.

כבר ירד הלילה והכיכר הוארה רק על ידי שתי מנורות של נפט, שהיו קבועות על גבי עמודים ושארן נלחם עם החושך אשר מסביב בלי כל הצלחה. רק בקושי הבחינה אסתר בבנינים אשר מנגד.

והגשם הוסיף לרדת בלי הפוגות. יש אשר ישקוט רגעים אחדים, אך תיכף ישוב לאיתנו וירד ביתר עוז מאשר בתחילה. לפעמים היה הדבר דומה, כאילו פלגים שלמים ירדו ממרומי השמים ארצה וכל הכיכר מסביב נהפכה לאט לאט ותהי ליאור גדול ורחב ידיים אשר אין גבול לו; לפעמים נראה כעין בבואת אור רוקדת על פני השלולית הגדולה והכבירה, כאשר אחד מאנשי המקום תועה על שפת השלולית ופנס בידו מפלס לו דרכו בחשיכה.

טילסון צפויה לסכנת שטף - נזכרה העלמה בדברי בעל האחוזה ינסון, - ומה אם אותה הנבואה תקויים בלילה הזה? כל בני העיר ישנים כבר את שנתם. אם ישטפו המים ויזרמו בבת אחת מן ההרים לא לא תהיה פליטה אף לאחד מאנשי העיר... אך לא, הבל הבלים, הלא אי אפשר הדבר, כי המים ימלאו ברגע אחד את כל חלל העיר? תושביה יצליחו עוד להנצל ולהמלט מן העיר בעוד מועד. אך מה יהיה גורלם של יושבי החוות והאחוזות הנמצאות במישור בעמק? זרועות הן החוות ומפוזרות על פני כל העמק, רחוקות אחת מהשניה, שם אי אפשר יהיה להעיר את הישנים ולהזהירם על הסכנה. העלמה רוק סרה מעל החלון ותשב על יד המכונה. היא לקחה את ספרה, אולם לא יכלה להשתקע בעבודתה; לנגד רוחה ריחפו

חזיונות ומראות מוזרים ולאוזניה כאילו הגיעו
המון קולות נישאים מרחוק... קולות של בני אדם
נרעשים ונבהלים... קרוב לחצות הלילה שאל אחד
המנויים: מהו מצב הדברים בטילסון? - אסתר הרגיעה
את רוחו.

ומה מצב הדברים בסכר-המים ההוורדי? - הוסיף האיש לשאול, - האין כל
סכנת הריסה נשקפת לו?

- אינני יודעת מאומה, אך יכולה אני לשאול - ענתה הטלפוניסטית.

- בבקשה ממך, שאליו

ותחל לבקש מענה מאת התחנה הנמצאת בהרים לא רחוק מסכר-המים ההוורדי;
הוא הסכר המווסת ועורך את גובה המים בנחל ההרים, על ידו בנתה חברת טוחנים
בית טחנה גדול ובית נסירת עצים. על קריאתה לא ענו זמן רב וסוף-סוף הגיע
לאוזניה קול זועם:

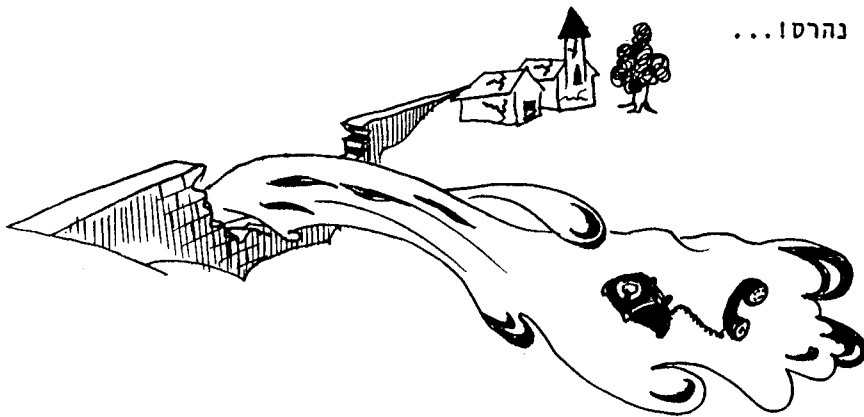
- היאור כאילן יצא מדעתו. שם במרומי ההרים, התחיל המבול לכל פרטיו
ודקדוקיו. בינתיים יכולים אנשי טילסון להיות שקטים. את הסכר חיזקו, ברגע
הזה עובדים על יד המקומות החלשים כמאתיים איש. אם יקרה דבר מה...

פה פסקה השיחה פתאום. על צלוליה של אסתר לא ענה עוד איש. היא מסרה
את תוכן שיחתה לאיש ופנתה לעבודתה. כרבע שעה אחרי חצות, צלצלו מהתחנה
אשר על יד הסכר:

- התריעי על הסכנה העירי ישנים! - שמעה אסתר את קולו של המהנדס
הוורד הידוע לה. - הסכר עוד מעט וייהרס. המים מתרבים ביאור בערך גובה
חצי רגל ברגע. רעה גדולה נשקפת לנו!

ועוד לא הספיקה לסור מעל המכונה והוורד צלצל אליה שנית.

- הסכר נהרס!...

- בוב, בשם ד', בובו - קראה אסתר בקול גדול.

אך הכושי לא ענה דבר; הוא ישן לו בחדרו שקוע בשינה עזה ועמוקה. על יד
משכבו התגלגל בקבוק כרסני של יין שרוף.

אסתר לא חשבה אף רגע ותיקח מלוא הדלי מים קרים ותערם על ראש הכושי השכור,
ובוב קם ממשכבו כשהוא מנער את המים מעליו ככלב זה שטבלוהו על כורחו במים
והוא רוטן ונוהם מתוך שינה ואינו יכול לעמוד על רגליו. אך באמור לו אסתר את
מצב הדברים, נתפכח חיש ויצא, הלך והתנוודד בדרכו, מבית התחנה אל המגרש.

כעבור רגע נראו כבר אבוקות ופנסים מודלקים פה ושם: תושבי הבתים הקרובים
אל התחנה מיהרו לצאת החוצה, בשמעם את צעקותיו האימות של הכושי. אי-אילו
מהם באו במרוצה אל בית התחנה כדי לשאול למצב הדברים.

- הסכר נהרס. לטילסון נשקפת סכנת שיטפון - ענתה העלמה החיוורת - מהרו,
הינצלו אל הגבעות!

- ואת גברתי?

- אני? - גמגמו שפתותיה. - כן, כן! רוצו - הצילו את נפשותיכם! העיקר, שימו לב לילדים, את הילדים הצילו!
על פני הכיכר נשמעו קולות וצווחות; צעקות הנמלטים וקול השוט אשר עוררו בעלי העדרים את עדריהם בהניסם אותם אל הגבעות. אופני העגלות הכבדות הטעונות ילדים וכלי בית ורכוש התגלגלו והסתובבו בקול חריקה. אחרים ירו באקדוחים למען הודיע על ידי זה לתושבי הבתים הרחוקים על דבר הסכנה הקרובה.

ומרחוק על כנפי רוח הלילה נישא והתקרב אל העיירה קול שאון נורא: מי ההרים אשר הרסו את הסכר ההוורדי, אשר חסם בעדס את הדרך, נישאו והתגלגלו עתה מההרים אל העמק במהירות נוראה, במחותם את כל אשר מצאו על דרכם.

- מרת אסתר, גברתי! - האיץ בעלמה הנרעשת הכושי בוב, הנבהל עד מות. - נלך נא מזה בשם ה', נלך נאו

- תיכף - ענתה בקול רועד - תיכף, תיכף, בובו הנה קראתי באמצעות הטלפון את החקלאים היושבים על יד נחל ילאו. ארבעים חוות נמצאות בסביבה ההיא, ילדים רבים שמה, בובו

- מרת רוקו! הלא נטבע כעכברים הללו! הביטי נאו הנה המים מתפרצים ועולים מתחת לקרשי הריצפה!

ואמנם ריצפת החדר היתה מכוסה כבר מים בגובה האצבע.

- תיכף, תיכף, בובו - ענתה העלמה מבלי לסור מהמכונה.

היא הוסיפה לקרוא את איכרי הסביבה, האחד אחרי השני, והודיעה להם על דבר האסון ועל דבר הסכנה הנוראה הנשקפת להם ולכל אשר להם.

לאט, לאט התנהלה עבודה זו; בשעה מאוחרת כזו ישנים העובדים שינה חזקה ועמוקה מאד, ורגעים אחדים עוברים עד אשר יצליח פעמון הטלפון להעיר אותם משנתם.

- מרת רוקו אני נמלט מזהו - שומעת אסתר את קולו של בוב. המים מתרבים ועולים. עד הברכיים יגיעו כבר, עד הברכיים גברתי!

- עוד תשעה עשר מנויים נשארו לי, ועלי להודיעם על דבר השטף - עונה העלמה ושוב היא מצלצלת במכונה בקראה את מנוייה.

- אבוד תאבדי, גברתי! המים שוטפים ברעש בתים אחדים כבר נהרסו, הימלטו או עשי כחפצך, השארי! אני הנני נמלטו

- הימלטו לי נשארו עוד שמונה מספרים - ענתה העלמה בהדקה את שפתיה בין שיניה.

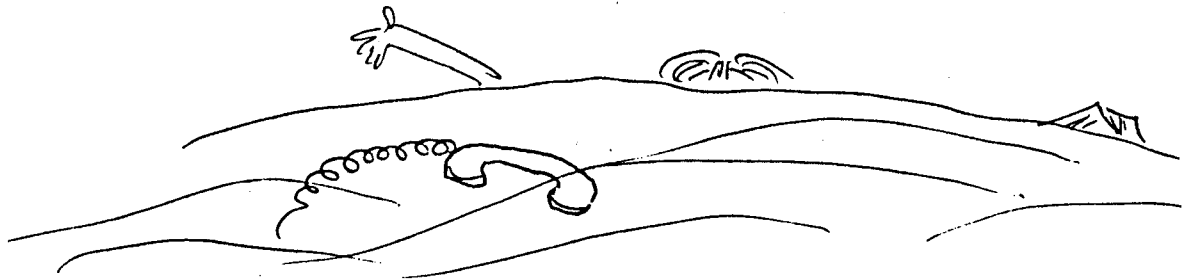
הנה רק חמישה מספרים נשארו. עוד יש אפשרות להינצל; לא רחוק מהתחנה מתרוממת גבעה קטנה ולא יקשה הדבר לחצות במים ולהגיע אליה, אך... אך אסתר נזכרת כי בחוותו של קולינס ישנים אחד-עשר ילדים ובאחוזתו של בריגס ישנם שלושה חולים במחלת הטיפוס. אי אפשר לעזבם לנפשם...

וכמו להכעיס שקועה אחת החוות בתרדמה חזקה, ובשום אופן אי-אפשר להעירה... בעקשנות היא נמנעת מלהשיב...

עוד שתי אחוזות... עוד אחת, רק אחת. אך המים מתרבים ועולים... המולה וקול שאון-המים הרבים מסביב: השטף הנורא הנישא בכוח איתנים מההרים מתקרב ובא. עוד מעט ובכל כוחו הנורא יתנפל על העיירה הנדונה למות ולכליון.

- הימלטו! הינצלו! שטף מים באו - אלה היו דבריה האחרונים של אסתר רוק, אשר הגיעו לאוזני האנשים אשר ניצלו על ידי מסירות נפשה.

המים מתרבים! הצילו את הילדים!

וכעבור רגעים אחדים - במקום ששם התנוססה תחנת הטלפונים נראו רק מצבורי קורות וקרשים, אבנים ולבנים. אך אנשי העמק כבר הוזהרו וידעו לקדם את פני הרעה ורק אנשים מספר אבדו בליל-האסון הזה.

*

אם יארע לכס לבוא בזמן מן הזמנים אל טילסון, עיירה קטנה בנוף ניו-מקסיקו, אל נא תמנעו מלבוא אל תחנת הטלפונים החדשה, אשר נבנתה שמה בשנת אלף תשע מאות ועשר, בחורף.

העיירה כבר שבה לאיתנה אחרי האסון אשר קרה לה, תחנת הטלפונים נבנתה מחדש, אך לא בעמק.

בקיר התחנה הפונה קדימה קבוע לוח שיש גדול ועליו חרוטים הדברים:

לזכר	הטלפוניסטית	אסתר רוק,	בת	אשרים	ושלוש.
אשר	הצילה	בשנת	אלף	תשע	מאות
ועשר	את	תושבי	עמק	טילסון	ממות,
בהקריבה	את	נפשה	למען	חיי	מאתיים
שבעים	ושלוש	נפשות.			

א. על הסיפור

תיאור מקורות לילה אחד, באחת מפנינות העולם, מתבסס על ארוע עובדתי בשנת 1910 בניו-מקסיקו שבאמריקה. הדמות הפועלת הראשית - הטלפוניסטית אסתר רוק, שלא זזה ממשמרתה ומסיימת בכך את הארוע ואת חייה.

מוקדים בתיאור: אדם העומד מול התופעה של נחשולי שטפון מתפרצים בחשכת הליל. הקשר עם הזולת ועם החיים באמצעות המכשיר הנושא את קולה למרחקים כדי להעיר נרדמים קשי-עמל. במצב של חוסר-אונים ההתמודדות היא בין אסתר המזהירה חוואים לבין נחשולי השטפון. המרוץ הוא בין מהירות שיגור האזהרה על האסון הקרב, לבין מהירות בוא האסון עצמו.

1. מה מניע נערה בת 23 להשאר בתחנה מוצפת מים עד שזו הופכת למלכודת מות?
 2. האם זלזלה בערך חייה או שלא היתה מודעת לסכנה המאיימת לחייה?
 3. אמנם תפקידה כטלפוניסטית שבסיפור - הוא לשקוד על קיום קשר של המנויים השונים עם מרכזי שירותים לפי צורכיהם. אולם האם מישהו קבע שבביצוע תפקידה זה, עליה להקריב חייה בעת שיש צורך להזהיר אחרים מפני סכנה?
 4. מהם גבולות החובה בביצוע תפקידים - ולפי מה (או מי) הם נקבעים? לפי ההגדרות הפורמליות או לפי המשמעות שמייחס לחובתו בעל התפקיד עצמו?
- לדוגמא: על המאמר הידוע "וחי אחיך עמך" דורש ר' עקיבא - "עמך ולא בלעדך" ובעת הסכנה המאיימת עליך ועל זולתך - "חיך קודמים".
- והשאלה הנשאלת: מדוע לא נמלטה אסתר רוק מהתחנה בעוד מועד כדי להציל את עצמה?

ג. הדגשים אפשריים

1. הפעולות השונות של האדם בתחום האחריות שהוא נוטל על עצמו במסגרת תפקידו, אינן נקבעות רק על פי הגדרה פורמלית של סדרי נוהל או תקשיר. טיב פעולתו בתחום תפקידו תלוי, בהרבה מקרים, בהזדהות האדם עם תפקידו ורמת הדרישות מעצמו ובתחושת החובה בעת מילוי תפקידו.
 - במקרים לא רגילים ובמיוחד ברגעים קריטיים - כשהאדם נשאר רק עם עצמו, מול כורח ההכרעה - איך תוקף רב להגדרות פורמליות לגבי מילוי חובתו. ברגעים אלה (וכמתואר בסיפור), האדם עצמו קובע גבולות חובתו ואחריותו בתחום תפקידו.
 - זוהי כנראה הסיטואציה בה מצאה את עצמה אסתר רוק. בקונפליקט בין הפיתוי להציל את עצמה, לבין החובה והסיכוי להעיר חוואים רחוקים, גברה תחושת החובה. כנראה שעצם המחשבה שאנשים וילדים ימצאו את מותם בטביעה, תוך כדי שנתם, כאילו ריתקה אותה למשמרתה עד סופה.
2. במצב של שואה, כשהיחיד נמצא בין רבים אחרים מול אסון, המאיים על הכלל, ספק אם הפרט יכול לראות ולחשוב קודם כל על עצמו. כ"כ, בהתאם לעוצמת התחושה של השתייכות, ספק אם יהיה טעם ל"השארותו של הפרט המסויים לאחר כליון רבים אחרים".
 - יותר להעיר בזה שזאת אמנם היתה תחושתם של שרידי הפליטה (יחידים ששרדו מקהילות שלמות), לאחר שואת יהדות אירופה במלחמת העולם השנייה. בביטויים השונים של ניצולים, אפשר היה לשמוע את ביטויי הספק: "למה דוקא אני נשארת וכולם הושמדו ונעלמו".
3. כיצד יתנהג וכיצד צריך להתנהג האדם, כפרט, בעת סכנה המאיימת - עליו ועל כל הנמצא בסביבתו?
 - (א) בין הנוכחים רבים, אשר ינוסו על נפשם (אולי בבהלה, בלי להפנות מבטם) - מן "המרכז" לקצוות - רחוק ככל האפשר.
 - (ב) אולם בין הנוכחים ב"ארוע" ימצאו גם כאלה, אשר ירוצו דוקא אל "המרכז", כדי לסייע, לעזור ולהציל.
- והשאלה המכרעת: האם תושיט עזרה בתנאי שלא תצטרך לשלם מחיר או תחוש לעזרה גם אם תצטרך לסכך את עצמך?

את הספור הבא שמעתי מפי חיל צעיר שבמשלט. חיל זה היה ממגיני העיר העתיקה בשעתו ונחלץ ממנה בנס יומיים לפני נפילתה וכה ספר החיל-הפליט.

- עמדתנו היתה בחלק המזרחי-דרומי של העיר העתיקה, מאחורי גוש בתים גדול המכונה "בתי מחסה". בחומה ממש ישבנו, בכוח שמעל לשער-האשפות, מכונים בין אבניך ושקי-עפר, באשנב אחד השקפנו על הר-הזיתים ויד-אבשלום שלרגליו. ובשני - על נחל קדרון וכפר השילוח והבית המתרוסס מעל לבית שבנחל, והוא מעין-השילוח.

הנזדמן לך להשקיף פעם מעל שער האשפות למטה, לצד דרום-מזרח?

אל תוך נבכי ההסטוריה שלנו אתה מציץ במבט אחד וראשך עליך יסתחרר, הנה ככה ממש נראה המקום לפני אלפיים ושלוש אלפים שנה ומאוס לא נשתנה בני-י-בראשית אפור זה. שם, בין הזיתים העקומים שבמדרון ההר, ברוח דוד מפני אבשלום בנו ופניו המדברה, על הסלעים המטיס שמולך עומד צבא סנחריב ומושר בקשתות לעבר עיר-דוד הקטנה. ולמטה, לרבליך ממש, משתרע מחנה הרומאים, הצר על העיר. והם שופכים סוללות ומקימים דייק...

וְיִשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל הַדָּוָד

איך קול ואיך עונה. דממת-שרב אימה מסביב ואלם יבש: הלב נצבט והנשמה מתלכבת, כיונה על פי ארבתה שנחש ארסי כרוך עליה ומפעפע בארסו הנורא. מדרונות אפר-חרבות לכל מלוא-עין, ובפאר שהיה לאפר - מגדלים בני ערב ירקות גמלוניס, מובלים בדמם של אנשי דוד, חזקיהו ובר-גיורא...

- טח - טח - טח!
- סיק - סיק - סיק - סיק!
- בום - בום - בום!

איך שהות לחשוב ואיך שעתך בידך לחסות תחת כנפי ההסטוריה. הלגיונרים, שליחי אותו הנחש העמוני, ממטירים עלינו תכופות אש רובים, מקלעים ומרגמות, פגזי מרגמות, מועפים אלינו מעבר כפר-השילוח, וצרורות המקלע - מחצר המקדש הגדולה שממולנו - מבית גבוה ורחב שמעבר לכתל המערבי. הננו ארבעה מגינים בעמדה ואתנו שני רובים ומכונת-ירייה אחת, להם תחמושת הרבה וכליהם נובחים ומיבבים בלי הרף. ואנחנו "לקמץ, לקמץ, בחוריסו!" - מתרה בנו מפקד העיר העתיקה העברית תכופות - כי במחסננו שלח רזון ואיך יוצא מהחומה ואיך בא!...

יומיים ושלושה עוברים עלינו מבלי שהמקשר יסור אלינו לפקדנו, מחמת האש המורקת עלינו משני העברים. הלחם אוזל מכלינו והמים מתעפשים. בגדינו בליים ובשרנו עטוף שריון נוץ דביק, ומעלה צחנה. שערנו פרוע וזקנינו מגודלים.

- הוי, דוד, איי דוד!
- הוי, דוד כלך ישראל חי וקיים!

אוינות כספיות מזהיבות בוקר-בוקר מעבר הרי-העברים, ושקיעות ארגמניות-מואדמות בפאתי דרומית-מערבית, ובלילות - אפלה עבה וסמיכה. הרת פחדים ומתיחות. אורב מימין ומתנקש משמאל, העין העיפה באשנב והאצבע הכפופה על ההדק.

- מי שם?
- אשריקו.
- מי אתה?
- מהר ועלה!
- צולפים בי.
- התכופף והזהר!
- באתי,
- היהודי אתה? - הנני שואל ותופס בעארו.
- שמע ישראל!

הבא, נער כבן שתיים-עשרה, לבוש מכנסים רחבים ועטוף מטפחת כהה ועל מתניו כריו חבל, טבעות-טבעות. פניו אינם נראים לנו במעפליה שבכורך, אך קולו מעיד עליו שבן אחת מעדות המזרח הוא. ילד העיר העתיקה.

- מי שלחך אלינו?
- זה מה"הגנה".
- ודאוד היכך הוא, הילד שהיה סר אלינו עד עתה?
- נהרג אתמול בדרכו אליכם.
- ושמך אתה מה?
- אמרתי לכם כבר: אשריקו.
- מי אתה?
- יהודי מעולי סלוניקי.
- ולמה באת הנה, לטיול?
- הבאתי לכם לחם וסיגריות ודרישת שלום.
- מי שלחך?
- אחד ששמו אברהם.
- ומדוע לא שלח לנו מיס?
- פעמיים באתי עד החומה ונאד מלא על גבי, אך הרשעים צלפו אותי ונקבו את נאד-העור ורק בחסדי השם יצאתי אני חי ושלם.
- עסק ביש.
- לא יש לכם מיס כלום? - שואל אשריקו וקולו רועד.
- אף לגימה אחת.
- אל הניאשו, אני אביא לכם.
- איך?
- מהעבר השני.
- מהירדן? - הננו שואלים בצחוק.
- ממעין השילוח.
- באוירון?
- למה באוירון? - נעלב אשריקו ופורש את שתי ידיו באפלה - קרוב המקום, מהלך רבע השעה ופחות ואפשר לעשות את הדרך ברגל.
- איך?
- פשוט כך - הוא עונה ומגחך - כבר חשבתי בדבר אתמול והיום ותכננתי לי את הדבר ברור היטב, אתם תורידו אותי בחבל הזה שעלי בעד הצריח למטה, ואני אתגנב לי בלאט אל המעין, אמלא את הנאד ואשוב ואביא לכם מיס חיים.
- הבלים תדבר?
- כך אעשה יום-יום בחיי!
- מה תעשה?
- ככה אעשה את המעשה ותשמעו את דברי: הנני שם את נאד העור הזה על גבי ועובר בקפיצות מגג לגג שבעיר-העתיקה. זוחל בכוכים ומתגנב בפרצים. בא בחשאי אל אחד הבורות שלהם המלאים מיס טובים, ממלא את הנאד וחוזר ומביא ומחלק בין הבחורים, כי הבורות שלנו נהרסו ברובם ואלה ששרדו - מימיהם רעים ואין לשתותם כלל מחמת הצחנה שבהם.
- ולא יתפסוך?
- הרי אני מדבר ערבית כאחד משלהם. פני לא יענו בני, כי שחור אני כמוהם.
- ובגדי - כבגדי אחד סבל ערבי.
- לא נסכך את חייך, אשריקו.
- ואתם, אתם לא בסכנה תמיד?
- אנחנו מצורים.
- אתם מצורים למסור חייכם עלינו ואנחנו פטורים? - שואל הנער ברוגז.
- ארבעה חזקים מאחד!
- ולא שקולים חיי ארבעה כנגד חיי אחד?
- עודך ילד, אשריקו.
- עודך ילדך חוזר הנער על דברינו ברוגז ואי-סבלנות - כבר אני שנה בר-מציח ורגיל אני לבוא במים ובאש. תראו - הוא אומר בהתירו בתנועית-פתיל מהירות את רחבל שמעל מתניו - אחת ושתיים ונגמר. קשרתי את החבל לצריח הזה שבכאן וקצהו, כבר שם למטה, לרגלי שער האשפות. גופי דל ורזה והריני נדחק ויצא באשנב הזה, נאחז בחבני הקשור - ושלום.
- אשריקו!
- שלום, שקט, חברים...
- במשחק-לולין על הבד נעשה הדבר כהרף-עין וכדי נשימה אחת, ילא הספקנו לתפוס בו ולהניאו ממעשהו. וטרם עלה בידינו לזוז לעבר האשנב ולאחוז בחבל המשלשל - והנער נדחק כנמיה גמישה וזריזה בחור הפורץ ונעלם.
- אשריקו, חזירי - קראנו כלנו נסערים.
- דממה ואפלה ופחד פחדים.

- שקט חברים, כי במו פינו נסגיר אותו בידי האויב האורב... כבני יעקב אחר מכרם את יוסף אחיהם הקטן לישמעאלים, כמוהם ישבנו שחוחים ונכלמים.

- לא יכלת לתפוש בחבל שעליו?

- ומדוע לא נאחזת אתה במטפחת שעל ראשך?

- איך זה לא סתמת אתה את הפרצה בגופך כדי למנוע בעדו מהגיע.

- ארבעה חמורים ולא אנשים!

- עגלה ערופה נצטרך להביא, כי בידינו ממש רצחנו את הנער... אחד הוציא את גופו כולו החוצה בעד האשנב הצר. שני הפץ ויצא בלי הסוס החוצה טיפס ועלה על גבי החומה הפתוחה ממש, כאומר להסתער ולרוץ אחר הנער הפלאי, אך שקט וחשכה מסביב ופחדים אימים, כנפי מלאך המות השחורות פרושות מסביב ומשק חרבו הגדולה מנסר בחלל, נשימת השטן מימין ונשיפת אשמדאי משמאל. ריח דם עולה באף ועשן יחריכה חונקים בגרון, בדידות ויתמות מסביב ומצור. שמע ישראל!

שקט ודממה מסביב וחס. מדוע פסקה נביחת השפנדאו ונפצי המרגמות נדמו פתאים? העיפו אויבינו ושנת רפאים נפלה עליהם בעצם סערת המלחמה?

דום, נדמה, שגם הם עצרו נשימתם המהבילה ועוקבים בעינים חודרות וכולשות אחר הנער הקטן, הזוחל ומתפתל בין שיחי הירק והקוצים המשתרעים בין שער האשפות והמעין, מעין השילוח שבמדרון.

שקט ודממה, אך בנפשותינו סערה, איך נישא פנינו בפני שולחי הנער יאנחנו ערבנו אותו? איך נרים ראשינו וכה הסכלנו עשה?!...

הזע החבל הקשור לצריח?

לא, העצבים זעים ורוחנו נעה.

- מה השעה חברים?

חצות לילה בקרוב.

- כשלוש שעות עברו מאז יצא הנער

ואין קול ואין קשב...

- מי שם?

דממה.

- הקשיבו יפה: האין זה קול צעדים חרישים למטה?

- כן, צעדים בדממה.

- מי שם?!

- אשריקו.

- החזרת בשלום, ילד פוחז?

- שבת בלי מים.

- מהר וכרוך את החבל סביב גופך

ונעלה אותך סוף-סוף.

- לא אוכל, חברים.

- מה היה לך אשריקו?

- מוות בנאדי.

- הבליס תדבר!

- היו שלום, חברים...

- כרוך את החבל ונמשוך אותך למעלה!

- ימות אחד ואל ימותו חמשה.

- מה עשו לך הנבלים?

- הם שמו מוקש בנאדי וישלחוני אליכם.

- מהר והתר את הנאד ופרוק אותו מעל גברך!

- הם קשרו את ידי אל גבי ולא אוכל להתירך...

- המתן, הנה נרד אליך ונכרוך את החבל סביבך!

- חיזכם יקרים משלי.

- אל תלך מכאן, נער!

- עליכם ללחום ולהגן על העיר.

- אשריקו!

- הזהרו!...

ר - ע - ע - ע - ע - ס !!!...

קול נפץ אדיר הפסיק את שיחתנו הרהוטה והאוויר נזדעזע כולו והדף אותנו אל מעמקי העמדה.

- אשריקו! - פרצה מפני כולנו קריאת-כאב כשהננו נצמדים לאשנב עם שוך הדממה - אשריקו!

מעבר מעין השילוח עלה באזנינו קול צחוק פרוע - כמענה לקריאתנו הנואשה.

מתוך "לב ובינה" - מבחר ספורים למדריך

פעולה 3:

נושא: הגדרת מטרות ושאיפות

מטרה: הצבת המטרות הרלוונטיים בימינו והתמודדות החניך עם מערכת הערכים והשאיפות שלו.

מהלך הפעולה:

שלב א': כל חניך מקבל דף ומצייר עליו משולש כזה:

שלוש מטרות במישור הלאומי:

1.

2.

3.

מהן שלוש מטרות/שאיפות שיש לו מבחינה אישית

1.

2.

3.

שלוש מטרות במישור העולמי/אוניברסלי/כללי

1.

2.

3.

כל חניך מתבקש להתייחס בכנות ולמלא את ככל יכולתו את הדף ("לסרבנים" אמור: "מה אין לך שום דבר לכתוב... שום שאיפה בחיים!!") אפשר בשלב זה לערוך "סערת מוחות" ולאסוף את החומר על הלוח או על בריסטול גדול. עדיף להמשיך לשלב הבא.

שלב ב': מחלקים את החניכים לצוותים קטנים וכל צוות נדרש לגבש משולש משותף ומוסכם (אפשר להעלות את הרשימה ל-4 או 5 נקודות, לדרוש מנציג הצוות להתכונן להצדקת החלטתם).

שלב ג': מחלקים את החניכים לשתיים או שלוש קבוצות גדולות. כל קבוצה כוללת מס' צוותים מהסיבוב הקודם ועתה הם אמורים לישר קו ולקבוע רשימה (מדורגת לפי חשיבות) של 5 מטרות שיש בכל מישור שהוזכר.

שלב ד': המדריך משתמש בחומר-שנצבר לדיון, הדגשים שיעלו:

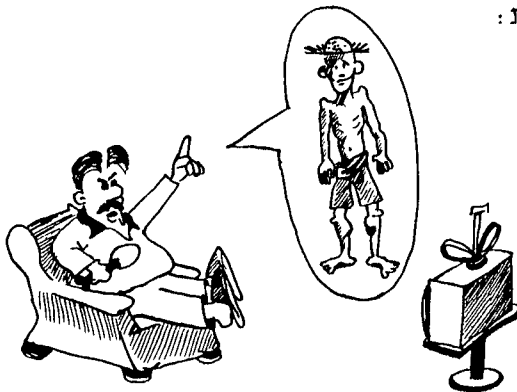
א. לכל אחד מאיתנו יש מטרות ושאיפות – זה חלק מ"מותר האדם מן הבהמה".

ב. המטרות הן ברמות שונות ובמישורים שונים – זה כבר תלוי בגורמים שונים וגם אישיים, ומימלא: מותר להתווכח!

לא חייבים הסכמה קולקטיבית!

ג. השאלה המרכזית היא מה אני עושה כדי לקדם את אותם דברים או לפחות את חלקם שבאפשרותי.

– לזה מומלץ להקדים אחת משתי ההפעלות הבאות:

אפשרות א': בקש מכל חניך שירשום לעצמו על פתק דבר או שניים **שעשה בפועל** ע"מ לקדם מטרה מסויימת שהציב לעצמו. בקש ממנו להוסיף, אם יוכל, דבר או שניים שלדעתו היה צריך לעשות, או מן הראוי שיעשה.

אסוף תשובות ממי שמוכן להתבטא (חשוב לשמור על אמינותך אם בקשת שיעלו דברים אישיים והבטחת שלא תחייב להחשף, אל תשכח: זהו תהליך נפשי לא קל!!) וערוך דיון על הפער בין הרצוי

למצוי, אנחנו מדברים הרבה ועושים פחות, מציבים שאיפות בראש הסולם ובקושי מגיעים לתחילת הטיפוס — למה זה? האם זהו טבע אנושי? איך מתמודדים עמו? אסוף רעיונות והצעות מהם, וזכור: עצם המודעות והחשיפה לנושא היא תחילת הדרך!!

אפשרות ב': רשום על בריסטול 10—8 מטרות חשובות (לימוד תורה, צדקה, גמ"ח, הרחבת אופקים, תפילה, כיבוד אב ואם, דרך ארץ, הקפדה על מצוות, התחשבות בזולת). חלק את החניכים ל-3 קבוצות — הקצב לכל קבוצה סכום כסף זהה ובקש מהם להשקיע בכל המטרות ע"פ מידת חשיבות המטרה. — רשום את סה"כ הסכום שהושקע ע"י כל קבוצה וכן הסכום שהושקע בכל מטרה. לאחר מכן הקצב לכל הקבוצות את אותו סכום שהקצבת להם בראשונה אלא שעתה בקש מהם להשקיע כסף כפי מידת ההשקעה במציאות. — עתה דון עם חניכך בפערים, שנוצרו בין הרצוי—למצוי — אל תטיף להם מוסר! נסה להתמודד איתם בשאלה המעשית של צימצום הפער בין האידאל לתיכילס!

פעולה 4:

הנושא: אידאלים משתנים.

המטרה: החניך יתמודד עם ערכים שהיו והינם / ואינם (?) ויעסוק בהשפעת תמורות הזמן על ערכי חיינו.

האמצעי: אנשי העליה השניה / נתן אלתרמן.
מהלך הפעולה:

שלב א': חלק את השיר לחניכים קרא אותו איתם ובקש שינסו לאפיין את החלוצים... התשובות שיתקבלו הן: שילוב של חזון ומעשה, העזה, נכונות להיות חריג, הקרבה, דביקות במטרה, ובקיצור: **אידאליסטים!!!**

אנשי עליה שניה

הם היו עלמים צעירים,
הן היו עלמות צעירות.
פעולים חדשים, עם צרורות ועירים,
התהלכו ביהודה ובבקעת כנרת.

הם (בערך לפני חמשים שנים)
ארצה באו, להיות חלוצים ראשונים.
וכל רואיהם
אמרו עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים!

עולים ארצה,
אל ארץ בצות ושקמות.
באמת, בני-אדם משנים מאד.

הם אמרו: אין זה די לדבר
על ציון ועל ארץ אבות.
כי צריך לסגל ולחפר באר
ולחרש ולזרע. צריך לעבד -

זאת אמרו ועשו. בין בנים ושונאים
הם עמלו עד בלי כח בשדות קמשונים.
וכל רואיהם
אמרו עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים!

אומרים ועושים,
יוצאים לעבד.
באמת בני-אדם משנים מאד.

הם אמרו: לא צריך שנירא
משודד ומצר ורודף.
יש לקום ולצאת לשמירה
על סוסה עם רוכה על כתף.

זאת אמרו ועשו. בליל התנים
הם שמרו בלילות על שדות ונגים.

וכל רואיהם
אמרו עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים!

מיסדים "השומר"
ומשיתים שיח סוד.
באמת בני-אדם משנים מאד.

הם אמרו: בלשונות נכר
מדברים היהודים. נחליט
מהיום (אל נאמר: ממחר...)
לדבר ולכתב עברית.

ובעברית שרדמה בספרים ישנים
הם זמרו, התוכחו וערכו עתונים.
וכל רואיהם
אמרו עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים!

מדברים הם עברית
(אויג'ים השומות!) -
באמת בני-אדם משנים מאד.

הם אמרו: ניסד קבוצה
ונהיה אנשים אחים
ובכלל, משרוף ועל ועד הלצה,
נתחלק בלככות שמחים.

כך אמרו ונטו אהלים לבנים
ובכנרת ודגניה התחילו חונים.
וכל רואיהם
אמרו עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים!

מיסדים קבוצת-דגניה -
על איזה יסוד?
באמת בני-אדם משנים מאד.

לא היו נביאים הם ובני נביאים
אך ידעו הם: בארץ תקום האמה
אם בארץ יהיו פועלים עבריים
ושומרים עבריים ועובדי אדמה.

הם אמרו: עם עברי פה ברכות השנים
יורע ניר, יבנה עיר וסדנות-אמנים.
וכל רואיהם
אמרו עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים.

מפליגים בדמיון
וחולמים חלומות.
באמת בני-אדם משנים מאד.

הם כיום את הארץ עובדים ורואים
בה סדנות ונירים וננות פוריות,
אכרים, פועלים, חילים עבריים,
מושבות וקבוצות וערים עבריות.

הם אומרים: עם חורשים נוזעים וכו'ים.
מי פלל? מי חלם? מה שונים הנמנים!

וכל רואיהם
אומרים עליהם:
איזה מין בני-אדם משנים.

הדברים כה פשוטים...
מה לרגש ולתהות?
באמת בני-אדם משנים מאד!

שלב ב': בקש מהחניכים שירשמו על פתק או ע"ג לוח/בריסטול מה היו האידאלים שיצרו אז את אותה משיכה וקסם? (מתוך עיון בשיר עצמו).

התשובות שיתקבלו הן: חלוציות, עבודה עברית, שמירה, צבא עברי, הקמת ערים, תרבות, שפה וקבוצים...

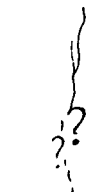
ערוך דיון האם האידאלים האלו עודם רלוונטיים או שהיו טובים רק לשעתם?
האם באמת נשתנו האידאלים או שרק מבקשים הם "לבוש" חדש?

שלב ג': נחזור לשיר, מהו המסר אותו מבקש אלתרמן להעביר לנו?

נפתח בפזמון החוזר: "באמת בני אדם משונים" למי מתכוון המשורר בתחילת השיר ולמי בסופו? ובכן: שירו של אלתרמן מבטא את המהלך של ראשית הקמת המדינה, בתחילת המאה. אותם חולמים - חלוצים עשו הכל יש מאין ובאמת נחשבו לבני אדם משונים. ומה בימינו? הכל קיים, מוכן, מובן מאליו, וכל המתפעלים מהיש הנפלא נחשבים למשונים כאותם אלו שביקשו אז... לצור את הבלתי יאומן.

ומה המסר? א, צריך בירור גדול הבאמת התיישנו כל האידאלים עליהן גדלנו (חלוציות, התיישבות, צבא ותרבות עבריים וכד').

הבאמת לא נותר, לנו מה לתרום, להוסיף ולתקן? השמע לחניכים את השיר "יכול להיות שזה נגמר"

כאן, אימה שאחה רואה ח'דשא
היו פעם רק יחויים וביצות,
אמרו שפעם היה כאן חלום נהדר,
אבל כשכאנו לראות לא מצאנו שום דבר.
יכול להיות שזה נגמר?

אומרים שהיה פה שמח לפני שנולדתי
והכל היה פשוט נפלא עד שהגעתי.
פלמיח, סינג'אר, קפה שחור וכוכבים
אנגלי, מחחרת, וילהוט הכזבים.
שפס וכלורית, כסיה על צואר, ירון זהבי.
אלחרמן, חמר, בחורות יפות, מכנסיים קצרים.
היה להם כשכיל מה לקום בכוקר
כי לנו לנו לנו לנו ארץ זו.

יכול להיות שזה נגמר

אומרים שהיה פה שמח לפני שנולדתי
והכל היה פשוט נפלא עד שהגעתי.
שומר עמרי על סוס לבן בלילה שחור,
על שפת הכנרת טרומפלדור היה גבור,
תל אביב הקטנה, חולות אדומים, ביאליק אחד,
שני עצי שיקמים, אנשים יפים מלאים חלומות.
"אנו כאנו ארצה לבנות ולהכנות"
כי לנו לנו ארץ זו.

יהונתן גפן - מילים
שם טוב לוי - לחן
אריק איינשטיין - שירה

ב. פעם היה האתגר: לבנות, להקים, להכין, והיום: לבוא אל המוכן... מה יותר קשה: כיצד אנו מתמודדים עם חלום שמומש (ולו בחלקו), האם רק החולמים הראשונים היו "בתפקיד" או שגם לי חלק בכך?

למדריך!

פעולה זו יכולה להתפתח לכיוונים רבים והיא בסיס טוב ל"העלות על השולחן" את נטיות ליבם של חניכך.

למשל: החלוצים היו "אידיאליסטיים".... ואנחנו!!
האם אידיאליסט זו מילת גנאי, איפה אני בקטע הזה?
ועוד נקודה: החלוצים היו חריגים ובודאי הופעל עליהם לחץ חברי רב.
האם זה משנה מה כולם אומרים? האם גם כאן קובעת דעת הרוב?
היש מישהו מהחניכים שמוכן להצהיר על ערך מרכזי בעיניו שבאופן עקרוני הוא סבור שהיה הולך איתו עד הסוף?!
ולסיום: איך משתלב, לדעתכם, הרב מוהליבר בפעולה זו...

פעולה 5:

הנושא: המטרה: קידוש כל החיים.

המטרה: להפנים בחניך חוויה כוללת ומשמעותית יותר של דביקות במטרה.

האמצעים: סיפורו של ראובן שפורן ז"ל.

למדריך!

בכל הדגשת נושא באופן נקודתי קיים החשש לאיבוד הראייה הכוללת. יתכן ונדמה לחניך כי על כל אדם לבחור לעצמו איזו מטרה נשגבה ולהרתם כל כולו לקידומה. זו תפיסה חלקית כי הרי מוטל עלינו לפעול להשתלב בכל תחומי החיים.

גם הרב מוהליבר לא עסק רק ברעיון הציונות והעליה לא"י. הוא למד ולימד תורה, עסק בענייני חברה ומידות, ובקיצור: לא התרשל ממצויינות גם בתחומי חיים אחרים.
לדעתנו זהו מסר חשוב מאין כמותו לכל הרואה עצמו שותף לעולמה של הציונות הדתית.

מהלך הפעולה:

חלק לכל חניך או קבוצת חניכים קטע מעדויותיהם של החברים, ובקש מכל נציג שיתן כותרת לקטע וינסה לאפיין את האדם ע"פ המידע שברשותו.

לאט לאט תיווצר תמונה שלמה ומקיפה יותר (אפשר אולי לסכם על בריסטול או לוח את הנקודות שהועלו ואז להתרשם יותר). השתדל להגיע למסר מתוך החניכים עצמם.

מדוע ראוי אדם כזה להערכה? במה באה לבטוי רצינות/ערכיותו?

איפה אנחנו בתמונה זו: שואפים בכלל או מנותקים...

לסיכום: אין אנו מחלקים ציונים לאיש, לא משווים ולא מקטלגים.

אבל, מותר לדבר על שאיפות ולהציב מטרות – ואין מזרזין אלא למזרזין!

* נלקח מחוברת הדרכה לחודש הארגון תש"ן בנושא: מסירות נפש – מומלץ!

ראובן שפורן הי"ד

ארבע שנים. בשנת תשכ"ט (1969) התגייס לצה"ל והתנדב לסיירת "שקד". עבר קורס מכי"ם וקורס משקי" חבלה. בחורף תשל"א (1971) נפצע מרסיסי רימון בחזהו ובידו הימנית, אך סירב להישמע לרופאים ומפקדים להפסיק את פעילותו המבצעית. נפל בראש מירדף אחר מחבלים ברצועת עזה בשבת קודש, ו' בשבט תשל"ב (22 בינואר 1972).

נולד בכ"ה באדר ב' תשי"א (2 באפריל 1951) להוריו לאה ויחזקיהו בקבוצת שדה-אליהו שבעמק בית-שאן, כצעיר בק שלוש הבנים: בהיותו בן שבע שנים עברה המשפחה לרמת-גן, שם סיים את חוק לימודיו היסודיים בבית-הספר הממלכתי-הדתי "יבנה". בגיל ארבע-עשרה עבר לישיבת "בני עקיבא" בכפר הרא"ה ובה עשה את לימודיו התיכוניים והתורניים במשך

חברים מהסיירת מספרים

כח רצון:

ואחר כך נודע בכל היחידה ממש, בכוח-הרצון שלו. אם היה סמל לכוח-רצון — זה היה שפורן. היו מקרים, בריצות מסוימות, עד שהוא לא הרגיש שהוא מעולף לגמרי, לא הפסיק לרוץ, לא הפסיק לסחוב, לעשות את המשימה.

אמת:

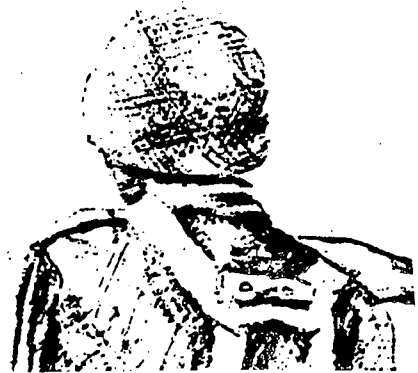
מוטי: בשלבים יותר מאוחרים התחלנו להגיע לאימון לוחם, לניווטים. בנווטים חברה הולכים 30—40 ק"מ במשך יום ולילה. כעבור יומיים-שלושה מתחילים להתעייף, ואז מתחיל העניין של ה"סיבונים". מתחילים לעלות על כלי-רכב, מתחילים לקצר, ולא הולכים לנקודת-ציון שנקבעו. אצלו היה כלל, שבשום אופן הוא לא מאבד נקודת-ציון, ולא יעזור שום דבר, גם אם כל החוליה "תעמוד על הראש". הוא לוקח את המפה, ואת הפנס והולך לבדו. לכל החוליה לא תהיה ברירה — היא תלך אחריו. בשום אופן לא הסכים "לסבן" בניווט. הגיע עד כדי כך, שפעם ממש בכוח היינו צריכים למשוך אותו, והוא לא הסכים. לא עזר שום דבר, והיו צריכים ללכת ברגל.

היחס לשבת:

ויקי: מוטי אמר, ששפורן היה מוצא דרכים להסביר מה זה ואיך זה דת. לי היתה אתו פעם שיחה על השבת בכלל, וברור שהנושא נסחף לכפיה דתית, ושהדתיים לא נותנים למעשה לחילוניים, שהם הרוב, ליהנות מהשבת כתוצאה מכל מיני הגבלות. שאלתי אותו, איך הוא, למשל, עם כל ההגבלות שמטילה הדת, יכול ליהנות מהשבת. הוא הסביר, שהדרך שהוא מבלה את השבת היא לגמרי שונה מן הדרך שלנו. הדברים שהוא מוצא בשבת ושמהם הוא נהנה הם שונים משלנו. הוא נהנה מעצם האווירה של השבת, מכל מה שהמלה שבת אומרת. למשל, דובר על מה שהוא עושה בערבי שבת. הוא אמר, שהוא נפגש עם החברים והם יושבים ולומדים. ברור שלי — ואני מאמין שגם לאחרים — זה לא נראה בדיוק סוג הבילוי האידיאלי לערב שבת. אבל אני מאמין, שבסך-הכל במעשה של לימוד בליל-שבת או בכל האווירה הדתית שמלווה את ערב שבת, הוא נהנה מהשבת יותר מאשר אנחנו, כיוון שהיא נתנה לו הרבה יותר תוכן. זה מה שעזר לו להתגבר על אותן מוגבלות... אני לא יודע אם בכלל היה צריך להתגבר על זה בעצם... על כל אותם דברים שאנחנו לא עשינו והוא עשה.

דתיים-חילוניים: וזאת היתה תכונה טובה

בדתיות שלו — היא לא היתה מפריעה לאף אחד מהחברים. כשאחד החברים היה מדליק בשבת טרנזיסטור באהל — היה ראובן קם, עזב את האהל, יוצא לחדר שלו ולומד את הגמרא שלו, שהביא מדבית, ולא מתערב בעניינים האחרים של החברים. בעוד שעם יתר הדתיים היו לנו תמיד מריבות: „אל תדליק את הטרנזיסטור“; „כן תדליק“; וכדומה. אצלו לא היו בעיות כאלה.

תפילה:

היו מקרים שהגישו לכדי קיצוניות. אנשים היו יוצאים למארכים, שוכבים כל הלילה וחוזרים. כולם היו תלכים לישון, להתקלח. בשבת הוא היה חוזר, היה גומר את התפילות שלו, ורק אחרי שגמר היה נכנס לאכול. תמיד היה נכנס אחרון לאכול לחדר-האוכל, רק בגלל שלא גמר את התפילה. קודם חייב היה לגמור את התפילה. לא היה ישן ולא היה נח בכלל, כי השבת היתה מוקדשת אצלו כולה ללימודי הגמרא ושאר העניינים שלו.

בין אדם לחברו:

... אני הייתי משתגע... ובנוסף האחרון אפילו — בנוסף האחרון של כ-100 קילומטרים, כשהגענו לבית-קמה, אני אומר לו: „תשמע, הרגליים שלי שרופות לגנרני. כל הכפות הלכו“. אז שפורן אומר לי ככה, בצורה טבעית: „אהה יודע מה, בוא אני אסחוב אותך, אם יהיה לך קשה“. טוב, יש גבול לכל דבר... לסחוב אותי!

אמת:

ג'וּנִי: אחרי זה הוא לא רצה ללכת לתחקיר, כי אמר שבתחקיר לא יוכל לשקר, ויגיד את האמת. אמרנו לו: „בסדר, תשב בצד, ואנחנו ניגש לבד ונספר מה שנספר“. הוא אמר לי: „אני לא יכול לגשת, כי אני לא יכול לספר לו שעשיתי דברים, ולא עשיתי אותם“. והוא באמת לא ניגש לתחקיר. הלכנו לבד, והמ"מ שואל אותנו: „איפה כל

היחס לערבים:

בעזה היו לנו — לכולנו — המון-המון בעיות מצפוניות. קודם כל, יחס לערבים. שנית, היחס של צה"ל לכל הבעיה כולה. אני זוכר, שהיה לנו ממש מועדון ויכוחים, של כמה אנשים, פורטוגז, גדי, שפורן ואני, שטענו בכל תוקף, שמה שקורה ברצועה מבחינה מסוימת, הוא לא כשר לחלוטין.

ארץ ישראל:

ותי

מזה אמר: „מה זה יופי? גם היופי הפראי של המדבר אפשר ליהנות ממנו“. את הטיוולים שלנו, בחופשות וברגילות — היינו עושים במקום פורח בצפון. לפני שהלכתי לקורס מכי"ם, יצאנו לטיול לכמה ימים ברמה. הקפנו, סיירנו, ראיתי שהוא נהנה להלך ארבע אמות בארץ-ישראל, נהנה ממש מכל פסיעה; מכל מראה טבע. היה ממש נהנה.

קיום מצוות:

יורם: ראשית, אני רוצה לחזור לתקופה קצת יותר מוקדמת. באימון הלוחם, בחנוכה, האוהל היחידי שפתאום הזכיר לנו שזו חנוכה, היה האהל של שפורן. פשוט פתאום אנחנו רואים שהוא מוציא נרות ומדליק אותם. ומתחיל לשיר „מעוז צור...“

התחשבות בזולת: כוח הסבל שלו היה באנות מפתיע. הוא אף פעם לא דרש מאחרים את מה שהוא דרש מעצמו. מה זאת אומרת? היתה לנו טירונות נורא קשה. הוא הדריך בדיוק מחזור אחד אחרי כן, באוגוסט 1970 — כשהורידו אותו אז להדרכה עם אריה פרלמוטר ז"ל. נהה שהוא דרש מעצמו — הוא אף-פעם לא העז לדרוש מהכיתה שלו. באחרים הוא תמיד היה מוכן להתחשב. בעצמו — לא. היינו משוכנעים... בדרך-כלל, חבריה, אחרי שהעבירו אותם טירונות כזאת, בדרך-כלל מתפרצים רגשות של נקם ורוצים להראות: אם אנחנו יכולים — גם אתם תוכלו לעשות אתי זה, איך שום סיבה שלא תעשו. אצלו המרד הזה לא היה קיים בכלל: „משום שלי עשו ככה, ואני חושב שאפשר לעשות את זה — אז גם לכם אעשה את זה“.

פעולה: 6

הנושא: "ראשית צמיחת גאולתינו" — פועלו של הרב מוהליבר.
המטרה: החניך יכיר ביחודו של הרב מוהליבר ותרומתו לרעיון הציוני — בכלל והציוני-דתי — בפרט.

למדריך!

עסקנו עד כה במטרות רבות וכלליות וצריך לשוב אל הרב מוהליבר עצמו ול"הניח על השולחן" את תרומתו שלו.

מהלך הפעולה:

שלב א': הטל על החניכים משימה הנראית פשוטה אך בודאי יתאכזבו מתוצאותיה.

למשל — לצאת לרחוב ולגייס חתימות של כל מי שמוכן לתרום יום בשבוע (או בשבועיים, או בחודש...)
 לעזרה בקליטת עליה או לנזקקים כלשהם.

— לארגן יום נקיון עירוני ולגייס כמה שיותר מתנדבים לכך.

— למצוא אנשים המוכנים לארח בביתם למשך כמה חודשים משפחה נקלטת, במסגרת "בית ראשון"

— להזמין אנשים לכנס התעוררות בנושא "אנחנו וקידומו של בית המקדש השלישי".

— וכד'.

ניתן לחלק מטלות שונות לכל צוות או לבחור במשימה אחת ע"מ להשוות את התוצאות. הקצב לחניכים זמן או שתן להם משימה זו באמצע השבוע ע"מ שיבואו מוכנים עם הנתונים ליום שקבעת. ערוך דיון: מה הצלחתם? האם התוצאות מספקות את דעתכם או שהתאכזבתם? מה הסיבות לכך? האם המטרות אינם חשובות לאנשים וכו'.

לסיכום שלב זה: הם פשוט למדו שיעור מאלף על בשרם, זה לא תמיד כ"כ פשוט להרים אנשים גם אם המטרות חשובות לכולם. בודאי שכל שיש איזה ספק, ריחוק או חשש מהנושא — כך תצטמצם עוד יותר הנכונות להיות מעורב בו!

שלב ב': עתה נחזור לדמותו של הרב מוהליבר. אחרי שהתנסתם בכך אישית, מה דעתכם על אדם שבסיטואציה של לפני 150 שנה, הולך לגייס אנשים להרתם לרעיון של עליה לא"י (- מה זה בדיוק!?). נדגיש: הוא צריך להתמודד עם אותה חויה שעברתם אתם, אבל: באופן יום-יומי, כמשימה של כל החיים!

למדריך!

לפניך קטעים על הרב מוהליבר. תוכל לקרוא קטעים מהם לחניכך או להעלות נקודות בע"פ. מומלץ להראות איך פעל הרב, אילו תשתיות נפשיות, רוחניות ומעשיות הקים, התמודדותו עם הגישה החרדית - מחד ועד המשפילים - מאידך וכו'. הדגש את חוסר הפרופורציה בין "חשיבותו ההסטורית" ותרומתו הציונית לבין מידת היכרותו את דמותו ומידת ההערכה לה זכה על ידי משכתבי ההסטוריה.

מורשתו של הרב מוהליבר - מה נותר ממנה כיום?

הרב מוהליבר הפגין סובלנות רבה כלפי החילונים. בניגוד לרוב רבני דורו גילה גם פתיחות להשכלה. הוא גרס כי לטובת האומה יש צורך בשיתוף פעולה עם המשכילים. וכמוכן - הפגין רבים את יחסו האוהד ליישוב הארץ - כולל ההתיישבות החילונית. הוא פעל רבות למען יישוב הארץ; ויזם את הקמת תנועת "המזרחי" שהקימה עשרות יישובים בכל רחבי ארץ-ישראל. האם מתיישמת מורשתו של הרב מוהליבר בימינו? ואם היה הרב מוהליבר רואה את מדינת ישראל כיום, האם הייתה דעתו נוחה ממראה עיניו? שתי שאלות אלו הפנינו לחמישה אישים מגוונים בציונות-חרדית, הבקאים היטב במשנתו של הרב מוהליבר.

מאת חגי הוברמן

לא מעט אנשים טענו הסבו, שהתואר "תורה המדינה" ראוי היה לרב מוהליבר וצ"ל לפחות כמו לבנימין זאב הרצל. אלא שבניגוד להרצל חזה הרב מוהליבר קיומה של מדינה יהודית מוטתת על אדני ההלכה שכל אורחות חייה מוכתבים מקום הבצוות. בכל ליבו האבין שזו תהיה פני המדינה היהודית. חובסי כיפות סרוגות בצד גלוי ראש היו מהבשתתמים הסבוע בהלוויית הרב מוהליבר. אמרו לי שאם הרב שך היה מוזמן היה כא גם הוא בגלה הסבוע ל"הצופה" רבה של מזכרת בתיה הרב אפרים זלמנוביץ.

יהודה ברנדייס: מתחזקים החיים המשותפים בין דתיים וחילוניים

יהודה ברנדייס, מנהל ביה"ס הימלפרב בירושלים: "שלושת ה'וויס' של הציונות הדתית - תורה ועבודה, תורה ודרך ארץ, תורה ואי-יישראל חודרים כיום לכל רבדי החברה הישראלית, וגם החברה החרדית יותר פתוחה לכך. אנו רואים זאת בשותפות החברים בהנהגת המדינה. נכון שזו שותפות "דהפאקטו", אך בעצם העובדה שהיא קיימת מוכח שהם מכירים בהכרח ובצורך לשיתוף פעולה עם החברה החילונית המודרנית. אלו תהליכים שיילכו ויתפתחו, שדרכ מוהליבר היה אתה מהדוחפים לכך.

"כל מפעל הציונות הדתית, ההתישבות, מתקיים פחות או יותר מה צפיה: דתיים וחילונים ביתי, שגם המריבות ביניהם הם בעצם חלק מהחיים המשותפים. "לגבי השאלה השנייה - התשובה היא כן ולא. תלוי ביחס למה מודדים את הדברים. אם ביחס למצבי הרי הרב מוהליבר היה אומר הלל שלם בכל יום. איש לא היה מאבין בימיו שמדינה צבא ואוניברסיטה יהודים יהיו בכזה היקף.

"מאידך-גיסא - אם היה משווה את הדברים לחזונו האוטופי של כל ציוני דתי, הרי המצב הוא נורא ואיום. חילול שבת בפרהסיא, צורות גרולה ביחס ליהדות זה נורא.

"השאלה היא אם היה אדם אופטימי או פסימי. מכתביו ניכר שהיה אדם אופטימי. תמיד הדגיש את המימד החיובי. גם כשתאר את הארץ תיאר אותה באופן יותר אופטימי מהבציאות. לכן נראה שגם היום היה מביע יותר אופטימיות.

הרב יעקב אריאל: ללא המניע הרוחני לא יתקיים יישוב יהודי בארץ

הרב יעקב אריאל, רבה הראשי של רמת-הגולן וכי"סד ישיבת ההסדר "ימית", כיום בנווהדקלים: "יסוד תורתו של הרב מוהליבר היה שתורה וציון הם מוטב אחד. בימיו היו כאלו שכאו לארץ רק במגמה למצוא בה סקלס פסי. אלו היו אנשי "העלייה הראשונה" שסנתה כך להבדלה מהעליזת שקדמו לה, שנבעו מסיבות של קודס. הרב מוהליבר לא ראה כתידה בין עלייה ממניעי קודס לעלייה לשם מקלס פסי. הוא גרס שהקב"ה מוזמן צרות לעולם כדי להביא את היהודים לארץ. אך הוא הבין שללא המניע הרוחני יישוב הארץ לא יתקיים לאורך זמן.

"זהיבב אנו רואים שבה שמחזיק אותנו בארץ זו רק הציונות הדתית. הנשירה והירידה מוכיחים שללא סורסים עטוקים המעוגנים בעבר - כמורשת היהודית - ובעתיד - בחזון הנביאים - אין לנו כאן זכות קיום. משנתו כלי"כ אקטואלית שחבל שהדברים לא מכפיק מגיעים לידעית הציבור ומודיעותו.

"לגבי השאלה השנייה - זו שאלה קשה. אין כפס שהבציאות היא מאכזבת. אך כפי שהרב מוהליבר ראה את הדברים הוא הבין שהנאולה תבוא קמעא קמעא, ולכן היה כיום שבה על ה"יש" ומצטער על מה שלא תפג.

"הרב מוהליבר ידע שמדובר בדרך ארוכה שתיבשר דורות רבים, והתלהיך הפיסי מסח את הרעית בהיעוד הרוחני. ואי-על-פיכן עובדה היא שמבחינה רוחנית יש גם הישגים רבים".

הסיפור שמאחורי הקבורה

אותה כבוד. כיום רביעי שעבר כבר פורסם כי לבחירת יום המישי - יגיע ארונו של הרב מוהליבר. "משרדהתעופה, ברגע שהגיע הארון, נסעתי ללשכת המפר"ל שהתכנסה באותו יום" - מספר הרב ולמנוביץ - "וביקשתי מהם: רבותי! אני מבקש שכל הישיבות, כל הסניפים, כל החוגים הקשורים למפר"ל, שיגיעו למזכרת-בתיא, כולם הבטיחו שייענו לבקשתי".

הרעיון הוחמץ

אם ציפה הרב ולמנוביץ להפוך את לווית הרב מוהליבר לאירוע חינוכי מהמעלה הראשונה, הוחמץ הרעיון. חלק מאש הביקורת כוונה אל הרב ולמנוביץ עצמו. "הלווייה הייתה כחול שאין דומה לר" - אומר הרב ולמנוביץ - "הרעיון להצופה" הרב הראשי לרמת-גן, הרב יעקב אריאל "היו חייבים לארגן לוויה מכובדת לפחות. כמו שעשו לעצמות הבארון רוטשילד כשהעלו אותו לארץ, הייתה חייבת להיות הכנה נפשית ומעשית - חוה לא נעשה. ביוזאת כבודו של הרב מוהליבר ולא ניצלו את קבורתו לפרסום רעיונותיו שבה חסובים לנו".

"היו צריכים להביא את כל תלמידי ההסדר" - מוסר הרב אריאל - "סיהיו רבנות בהלווייה יש 15 אלף תלמידי הסדר - מדוע לא כולם באו? מדוע ההלווייה לא עבר דרך שום עיר מכובדת, כמו חובות או ראשון-לציון, שקמו בזכות הרב מוהליבר. זה היה מעמד שהיה יכול לתרום תרומה מסמעותית לחינוך, ולא ניצלו את אישיותו הקורנת של הרב מוהליבר לשם כך".

"אכן מתחל" - מסיב הרב ולמנוביץ - "אבל המחול הוא של משרד החינוך. הם היו צריכים לארגן את כל הפעילות החינוכית. הם היו צריכים לדאוג שכל מהדרות חרשות יחזרו הנושא וזה לא נעשה. נראה לי שהאנשים פשוט היו המומים מהעניין".

"כששמעתי על הבאת הארון" - נזכר הרב אריאל - "ביקשתי מהממשלה שיעבדו את הלווייה כדי להכין את הרקע החינוכי. לתדהמתי הסתבר לי שבכלל לא מדובר בהלווייה ממלכתית".

"זו כן הייתה הלווייה ממלכתית" - גודס הרב ולמנוביץ. "היו יו"ר הכנסת, שרה-חנינוך, הרבנים הראשיים ועוד אישים. נכון שהנשיא וראש-הממשלה לא היו, אבל זה בגלל הלווייה של מאקסוול שניצרכה גם היא באותו יום. מאידך גיסא, גם הציבור שהגיע - כשלושת אלפים אנשים - שבביל יישבו כמו מזכרת-בתיא, המונה חמשת אלפים איש, זה היה משמעותי מאוד".

הרב אריאל זועם במיוחד משום שזו "אבידה שאין להשיב": "זו מתחל שלא יסלה. החכמת שעה שאין לה כפרה".

"גם עכשיו עוד לא מאוחר" - סובר הרב ולמנוביץ. "בעת אנו בתכנונים להכשיר את בית-הקברות לקבלת המונים. נבנה מצבה כפי שהייתה בביאליסטוק, ונציב שלט המספר כי היה הרב מוהליבר ומה עשה".

"אני מקווה שכעת סרה-חנינוך יחליט לשלוב את קברו של הרב מוהליבר במסגרת טיולי בתיא-ספר בארץ, ולהפוך אותו לאתר ביקורים מרכזי. נוסף לכך יש לארגן ביום הזכרון לרב, בייט בסיוון, הילולא ענקית בהשתתפות עם רב, ולארגן חודש לימוד של שנת הרב מוהליבר".

"כל זאת בצד פעילויות נוספות כמו הרצאת ספר - כתוכו חומר שלא מורכס - של הרב מוהליבר, הרצאת כול ובו ריוקו והכנת תוכניות ברדיו ובטלוויזיה על רבותו".

"עוד ייוכח שבסופו של דבר העלאת עצמותיו אכן העשה לפאר את רבותו ואישיותו המיוחדת של הרב מוהליבר" - אומר הרב ולמנוביץ.

חגי הוברמן

כמה אלפים ממוקרי פועלו של הרב שמואל מוהליבר זצ"ל, "אבי הציונות הדתית", נאספו השבוע בבית-הקברות בגדרה לחלוק לו את הכבוד האחרון. עצמותיו, שהיו שמונות עד כה בבית-הקברות בעיר ביאליסטוק, מצאו השבוע את מנוחתם האחרונה בארמה שהרב אהב - ארמת ארץ ישראל. כמוסבה מזכרת בתיא, אותה ייסד הבארון רוטשילד בזכות השיכנוע שסיכנעו הרב מוהליבר.

"אין לי ספק שהרב מוהליבר עצמו היה מבקש: קיברוני במזכרת בתיא, כי גם זו ארץ הקודש", אומר השבוע ל"הצופה" ראש ישיבות "בני-עקיבא", הרב משה צבי נריה.

אין ספק שכל האירוע לא היה מתקיים, אלמלא מירצו הבלתי גדלה של רבה הראשי של מזכרת בתיא, הרב אפרים ולמנוביץ. "תמיד האמנתי שהרב מוהליבר הוא 'הזההמדינה' האמיתי" - סיפר השבוע הרב ולמנוביץ - "ה'אגרימאמין' שלו. שההתיישבות והכפירה סותרים אלו את אלו, ואם נממש את הגאולה יוכח שהחילונים טועו, הוא גם ה'אגרימאמין' שלי. והוא הרי היה זה שסיכנע את הבארון רוטשילד להקים את היישוב שלי, מזכרת בתיא. הרב מוהליבר היה זה שכתב: היראים אומרים, בכל כוחנו נעבוד אותה כי ארץ קדושה היא ולהם צר ומים לחץ ינעם לנו".

לפני כשנה קרא הרב ולמנוביץ ידיעה קצרה במדור תצפית ב"הצופה" על יהודי בשם שמואל סולץ מגבעתיים, שביקר בבית-הקברות בו קבור הרב מוהליבר. הוא סיפר שהיה היחיד שיכול היה לזהות את הקבר מזכרון ילדות. המקום, כך תיאר, שרוי בחורבן גמור, אך אפשר לשחזר את הקבר.

"באותו רגע" - נזכר השבוע הרב ולמנוביץ - "החלטתי שבמקום לספץ את קברו של הרב מוהליבר בביאליסטוק, נעלה את עצמותיו לישראל".

הרב ולמנוביץ יצר קשר עם שמואל סולץ, ספקן מעט לגבי הביטחון שזה אכן קבור של הרב מוהליבר. את הדוכחה הסופית שזה אכן הקבר נתן רוד בגן מחיפה. שהביא תמונה של הקבר כשהוא שלם, והשטח כבר מנוקה ומוכן לשיפוץ.

מודע ליוצר השעה החל הרב ולמנוביץ לפעול בדחיפות. המטרה: העלאת עצמות הרב וקבורתם במזכרת-בתיא. היו סכענו: ראוי הרב מוהליבר להיטמן בחלקת גדולי האומה בירושלים. דווקא נכדיו של הרב מוהליבר הכיבו לקבורה במזכרת-בתיא, ואף חתמו על כך גוסריונית לרב ולמנוביץ שהם סארי בשרו היחידים. "מבחינה משפטית הייתי מכוסה" - אומר הרב ולמנוביץ.

לשמור על השאיות

הרב של מזכרת בתיא החל מתרפק על דלתות הסוכנות, אנשים מרטיים, הנפר"ל, "הכל נעשה בצורה חשאית, כי חששנו שהפולנים יפריעו לנו. גם הם רוצים מטבע זה, ולכן הם משפצים קברים משוכרים עליהם אצלם...".

איס הקשר עם הפולנים היה משה ספיגל, מנהל חדר העלמין בביאליסטוק שהעלה כבר מספר גופות של יהודים מפולין. התלבטנו האם זה מותר מבחינה הלכתית, אבל כשראינו שפרחחים ציירו צלב על קברו ואת בקבוקי הוודקה מסביב, נעלמו הספקות" - מספר הרב ולמנוביץ.

המועצה המקומית מזכרת בתיא נרתמה אף היא לרעיון, בעיקר ככל הקשור למיכון. הרב ולמנוביץ ביקש לשמור על החשאיות של הנושא. "רציתי שער שהארון לא יהיה פה שאיש לא יידע מכן. לא רציתי לעורר אצל הפולנים את הדושים שמדובר בארוע חשוב, שכן אז היו מונעים את העברת הגופה. יש סם בעיה עם המכס ועם משרד העתיקות. גם לא רציתי שיתחילו לשנע את הנכדים ב"צירד לקבור אותו בירושלים" ודברים דומים" - בדיעבד, הידיעה דלפה ושוכ לא ניתן היה לשמור

הרב שמואל מוהליבר: הרב שמואל מוהליבר:

"אז מי באמת הוא היה?"

מאת נעמי גולן

"הרב מוהליבר? בטח! הרב הראשי של המדינה - צייץ ביום שני השבוע, בכשתון עצמי גמור תלמיד כזה ב' של נצח ישראל, כפ"ת. עמדו ברחוב מוהליבר, הדחוב עליו שוכן בית ספרו והתכוננו יחד-בשלט המכריז על שמו. למראה חיובי, תיקן הילדון הפיקח כפר את עצמו: "לא רגע, הוא בטח היה הרב הראשי הראשון, לא זה שהיום..."

היה זה ה"סיפמאחי" למיסאל מכר או עגום, תלוי כוונות הראיה, בחוצות פ"ת וכני-ברק, שתי ערים שהנצחה לחור - וידע לתוד. את הגוער אלא שהנצחה לחור - וידע לתוד. את הגוער הדתי הדיום בוטח שחשאלו על חצרות אדמורים וראשי ישיבות ולא על אכות מוהליבר כגדול. אמולונטי: "נו, באמת, את מצפה מילדים קטנים סידעו שמות על דמויות כן העבר, כמו זו של מוהליבר?"

למה על טרומפלדור? בן יודעים?

היתה לי תשובה ניצחת ומוכנה, נשכילו - כששאלתי את אותם האוטוטים שניחשו שרב מוהליבר היה "צדיק גדול" "מישהו מהגולה", "תנא או אמורא": ומי היה טרומפלדור, אתם כן יודעים?

ענו מיד, ללא שנייה של היסוס: "איש חידה / כשהתכר'ה פצחו בומר: וכניל לגבי בריכוכא, לדרור". מסקנה - אפשר בהחלט להחזיר כלב הגוער, בוחרונו, במורשתו התרבותית - דמויות מופת מן העבר. אבל לסך כך צריכים שני דברים: א. סולם עדיפויות חסובה לכינון הדתי-לאומי שמואל מוהליבר כבתי פרסים, להוראה: שירים, כספיק כרי להחיותה בכתי פרסים, בחינות והרי יש ב. גיוס אמצעים נכונים להפעיל אותם. סיפורים, חידונים עם פרסים, בחינות והרי יש אגב, המכוננים לא הוכיחו ידע רב יותר מאשר הילדים. ברחוב מוהליבר וכרחוב חובבי ציון, הכמוכים זה לזה, גם קשישים כקסט שסכרתי לתומי כי הקסט שלהם מוכיח שהם מוותיקי המהמ"ז - לא ידעו את פשר שם הרחוב.

רעיונותיו של הרב מוהליבר תורה עם דרך ארצי תורה ועבודה

מה נשאר כמישנתו של הרב שמואל מוהליבר בציונות הדתית היום ומה עושה התנועה ברי להשריש את מורשתו - שתי שאלות הפנית אל ד"ר בורג:

שנת 1992 היא שנת התשעים לייסוד "המזרחי". אבות התנועה והרב ריינס בראשם הקימו אותו על-תזוה שקדושת התורה וקדושת הארץ צריכות זו את זו ומשלימות זו את זו - תזוה זו הינה המשך מורשתו של הרב מוהליבר.

ממרכז רוחני - למזרחי

הקשר בין "המזרחי" לרב מוהליבר הוא קשר חי ורוצף מאז 1899, עת ייסד ממרכז רוחני בשכילי חובבי ציון ברוסיה, שבאשי תיבות נהג לכנותו בשם "מזרחי".

כנשיא המזרחי ככוונתי ליוסם תוכנית שתקף את כל קהילות ישראל, להפצת רעיונותיהם של ראשוני הציונות הדתית, בפירסומים, ימי עיון והרצאות ברחבי העולם.

מרכז ברכים עם תנועת "בני-עקיבא" ועם מוהליבר בנושא ללימוד ולעיון. המורשה הזו היא לא ירושה אלא אתגר, ומי שמעוניין לעמוד על מהות האתגר הזה, טוב יעשה אם יעיין במאמר היפה, המקיף והמעמיק שכתבה גאולה בת יתורה, בתו של הרב מיימו על הרב מוהליבר באנציקלופדיה של הציונות הדתית.

תורה עם דרך ארצי תורה ועבודה

מה אתנו מקיימים מתורתו של הרב שמואל מוהליבר רצה שהשכלה המורנית ועולמם של כל השנים, וגם היום, הלכנו בדרך. הרב שומרי מצוות לא יתרחקו אלו מאלו, שיוצרו איחור בין תורה ויראה וחוכמה, מעין תורה עם דרך ארץ, "בית-גוס" שעשתה לרעיונותיו ידות גרמניה, או "תורה ועבודה" - כפי שהתאים לרצוניה של ארץ ישראל הרב שמואל חיים גרוב, אש גדולה ומכלה בוועדת בתוך היהדות מוהליבר. יחד עם הרב י"ד. סולובייצ'יק, קרא לרבני רוסיה להקים אגודות לעלייה לארץ ישראל, הוא גם הסיף לכך שבני עמנו לא ימאסו במלאכת כפי"ם וריב"ע על ייסוד מוסכים חקלאיים.

הגשמונו את תורתו

את כל רעיונותיו הללו - מימשנו ואנחנו ממשיכים לממש - באוניברסיטה בראילון. בכתי הספר של המזרחי, בישיבות בני-עקיבא, בישיבות הסדר, ברשת ישיבות "תורה ומלאכה", ב"בתי צעירות מזרחי" בכפר הגוער הדתי, בקיבוצים ובמוסכים הרתיים, אבל חסר אצלנו הרגש העיוני על דברים שכתב ופרסם: ככתב

הברכה ששלח הרב מוהליבר לקונגרס הציוני הראשון בכאול ב' 1897 יכול צריך להיות חובבי לימוד בבתי הספר שלנו, על תוכנו צריך לעשות שבתות עיון בשנת 90 לסוד המזרחי. מצער רק המידוקס הגראני שקיבוץ גן שמואל, שהרב מוהליבר הגראני שקיבוץ גן אתרונים - נעשה במרוצת הימים לקיבוץ של השומר הצעיר...

פעולה 7:

הנושא: "אבדן הדרך" – "התמעטות הדורות".
המטרה: החניך ידע לאפיין תהליכים, תופעות ותמורות הפוקדים את העם וידע לעצב את כלי ההתמודדות עם אלו.

מהלך הפעולה:

לפניך שני קטעים: אחד – השיר "אני שוכב על הגב" והשני – מדברי הרב מוהליבר.

א

אני שוכב לי על הגב
מביט על התיקרה
ה כיצד חולפים ימי
גטלה גמורה
אני שוכב לי על הגב
חושב, חולם, הוזה
והחיים, יפים, יפים
ממש כמו מחזה.

בלי להיות או לא להיות
אני פשוט ישנו
בלי שום דבר אשר כדאי
למות למענו
בלי תקווה ובלי יאוש
אני פשוט צופה
כמו תייר על העולם
והוא כ"כ יפה.

ב

מדברי הרי' מוהליבר:

ואנכי אתפלל לאל' עושי בוראי, אשר יזכני לראות בית דבירו בנוי ומשובלל, ואם הלילה עוד לא אזכה בימי לזה, אזי לכל הפחות יעזרני על כבוד שמו "לעלות לאה"ק ולפדות איזה כבדת ארץ מיד זדים ולקחת הלק בישובה לבנות עליה בתים, לזרוע שדות ולטעת כרמים.

חוזר שהופץ בצוואתו בין באי הקונגרס הציוני השני. "אהים נכבדים", נכתב בשורות האחרונות של המסמך "עבודה רבה לפנינו ועלינו לעבוד ולעבוד בלי ליאות ובלי הרף. עלינו לעבוד שכם אחד, בלי פירוד, באהבה גמורה ובאהדות שלמה".

נקרא עם החניכים את הקטע הראשון ונשאל – מה עומד מאחורי זה? מהי תפיסת העולם המיוצגת כאן? תארו את הסמפטום...

פשיטת רגל ערכית, חוסר שייכות, טשטוש בזרות, רפיון לאומי וכו'.

נדגיש שזו דוגמא מיקרית לתופעה שאנו מוצפים בה בתקשורת מדי יום. עתה נעמת זאת עם דברי הרב... מה קרה? נשברה הקִּץ־...! בקיצור יש כאן ממש פער אדיר, כמעט נתק מוחלט. היה חלום, היה חזון אך המציאות יצרה משהו אחר לגמרי. פשוט פִּי־סִפִּירִס.

למדריך:

נכון, זו מסקנה קשה "צריך" לחשוב שנית אם כדאי לנסח זאת ככה אך יותר מזה צריך להעלות דברים למודעות החניכים, לחשוב יחדיו איך הגענו לזה ואיך נשכיל לצאת מזה. לשיפור מצב הרוח נקרא את הקטע "מעין ברוך הבא" של שמואל שניצר. בקש מהחניכים לחשוב תוכ"ד הקראה מהי תרומתו המיוחדת של מנדלביץ לחברה הישראלית, לדעתו של שניצר?

לסיכום: נגענו בבעיה של התמעטות הדורות, של מדינת ישראל לאן, של ברקה קשה בערכי חיים בסיסיים. שניצר רואה בהגעתו של מנדלביץ איזו נקודה מאפסת ומעוררת ואנחנו שואלים — איך ניתן ליישם זאת.

שמואל שניצר

מעין „ברוך הבא“

בטורק, ולראותו כסביב, בבית וברחוב ובאוטובוס. ללכת לעבודה ולקחתו עכר, ולהיות אותו ליד המכונה והמכתבה והי דלפס. לקרוא אותו באותיות פטיש, על פני כל דפי יל העתון. לשכנע אותו בדריו, עם המדבבות ועם הנעימות הקי לוח ועם הטיפוחה ההלאצית לאכול אותו בארוחת העהרים, ולנכנס אהו כי נורסת, והפגש עמו במרש בערב, ליד כהלס הטלפונים, ולעלות עמי על כפי כבר כליות.

אנחנו שרויים במצב כזה דברים כביי רים התרחשו כאן ומעטים ללא תקדים נצי שו עם הור לבולדת ישנה אחר אלי פיים שטת גלות, רשכ והשתרש בה תוך זכנ קצר כאילו מעולם לא נפרד. אומה שבמסך עשרות דורות היק דכה הפקר, והיא נרדפה ונרצחה והוגלה בלי להשי כיצ קול כחאה ובלי להרים יד בהתי גוננות, הוציאה כתוכה את הלוחמים הטובים ביותר בעולם. היא עמדה ועומד דת בתצלחה כול אויב שיט לו חייה לים פי עשרה וגסק פי המשה וכל המשאבים שבעולם; ומסכם על הכל כחול לגבור על כל צירוף־שליכוהות המאיים עליה. שפה עתיקה, שנחשבה לכתה במסך כאות בשנים, הקיזה כשני תה הצטרפה אל לשונות העולם, כאילו לא חלה הפסקה בקיחתה שתי מלות הקסם „ארץ ישראל“ הציתו אש בלבד תיהם של מאות אלפי יהודים, והם קמו ועזבו בתים ומעמד ופרנסות כבוססות ועלו למדינת היהודים. שממת דורות הופרתה. המדבר נוצח ונהפך למקום כפי שב.

אנחנו בקיאים בהיות העולם די הצוי רך כדי לדעת שמעולם, בהיסטוריה של כל העמים, לא התחוללו תהליכים כפי לה בצירוף כזה מעולם לא נתקיים קשר כזה בין אומה וארץ, דרך כל הדורות והתלאות. מעולם לא הוכנסה נדידת עמים להילוך־לאהור, מעולם לא נשתנו התכונות הלאומיות של עם שינוי דרמטי כזה מעולם לא הצליחו להחיות לישון עתיקה ולשוב ולהפכה ללישון מדוברת. מעולם לא הצליחה תנועה לאומית להדש ארץ ועם היודים גבור כזה.

אך ככה זכנ יכול אדם לחיות כתוך התפעלות והשתאאות? בבורקם או בכאר

ברוך באה, יספי מנדלביץ — שלפי ני ימים הצגה את כפי רגלך בפעם הראשונה על אדמת ארץ ישראל, אבל הרבה הרבה לפני כן קינת לך חלק ונהלה בתוכה בדרך היחידה ובמהיר היחיד שהם הארץ הזאת נקויה באי כ.ה. ביטורים.

ברוך באה, יהודי עשן, שסיבת זה עתה כאב־רצונות עז ורצוף עם הארץ רה והאכזרית במעצמות העולם וניצחת איתה בדרך הירקות ובקטניות־ערפד.

אנחנו זקוקים לך ולשכמותך לא פחות, ואולי יותר, כשאתם זקוקים לנו. אתה, באותו כחנה רחוק ונידת שאליו הוגר לית באיבת תמינותי הצינינה שלך ובאיבת עשה־ההרד העשית נגד החוק הסובייטי, הדמה על הארץ הזאת, שכה יש ליהודים בית וסברה כהלחם, והיא כנדלור־שלי־תקוה לכל היהודים הגולים והדחוקים והאובדים. נאמנן חיינו כאן לאורה של האכזר שאמך, וקצת מחבי ריך, קיימתם לנענו במחנות האסירים הסובייטיים. ראינו איד אור האמונה הי זאת כהנהב בלילות הצפוניים הארוכים, כערבות המדינות של נכר רחוק ועיזון, וללבוהיני החזאים התגובה ענת המיר כית והשירה אה קרח ספלותינו.

אני רואה אותך כגיד את ראשך בי תמיהה. כאן, בארץ ישראל, ספקות? כקרב היהודים זכנו להיות אדונים לגור לם, והתהלך וקטיי־יוכה כמדונה כפי להם? כהיום הם התגשמו כל התלוי מנת והוכחה אכה הקצר הנצחי בין עם ישראל וארצו — הם פרץ מיטורי־שלי אכונה?

אכן, עינו ענת קשה הוא, ענת הכוה, ועריך להסביר אותו לעולה הדש כמור.

באשר אדם רואה עס כמתחולל לעינת, הוא נהק, כסובן, רשט של התרגי כוח. הוא רוצה לייכול את געליו כרגי ליו כיאה לבי שניצב במקום קודש; הוא רוצה לתה הודיה לבי שהפליא את כעשיו והביא את היסועה.

זה קל. הרבה יותר קשה לחיות את הנס יובינים, על כל צעד ושעל. לקים

חר לבו נעשה גם בכל ההרשגים הכופים-
לאים, ובמקום לחיות היסטורית, הוא
מתחיל לחיות את היושבים. המחירים
מאבירים, וזה מעצבן. הסכן כצא משי
רה יותר ככניסה, וזה מעורר קנאה. מי
שהו היה בשליטות בהתחלה לארץ והור
מיטם עם חסכוניות גדולים ואביוני בית
חדשים וכל פאר התעשייה האמריקאית
באוסטרליה משתכר מורה, או פועל מק-
צועי, או מהנדס-מכונות, מי שלוכה כאי
טר בארץ. באמריקה אין גיוס הובנה ואין
יירות כיהואים. הרבה יהודים טובים
יש שם, כמורים לעיון ולעם ישראל, אבל
הם אינם ידאים הובנה לעצמם ליבת
כאן; די להם לכוף לביקור פעם בשנה.
היו חברים טובים כבית-הספר וכן הצי
בא נסעו לקבדה. וההצלחה האירה להם
פנים.

יהודים שררניים במצוקה, והם נאלצים
לנודד, כחלטים שחיים בארץ קשים,
וגם צריך ללמוד יספה הרבה, וגוף יותר
להמיר גלות בגלות ולעבור מציראן וכי
ברית-המועצות לארצות-הברית, ולא לי-
ישראל.

אתה סופר את אחיו האינפלציה ואת
שיעור הירידה; אתה משווה את תנאי
השכר ואת איכות החיים; אתה עוקב
אחר העליה הבצטמקת ותמרגות התופ-
הת — ואתה נתקף חרדה. האם הרי
לובות הישנים שזנו ופירנסו אותנו עיר
דם הקפים? האם מה שהיה אמת רציב
אתמול, עודנו רלוואנטי היום? האם
האידיאולוגיה הצלגית עודנה ניתנת את
ההטובות על כל השאלות?

או שמא סטינו מן הדרך שהתוונו
לעצמנו, שמא בגרנו ביעדנו ומכרנו את
כסותנו בניוד ערבים?

בסמב עדיין קיימים ועומדים כל ה-
היכנים הגדולים של תנועה לאומית חסי-
רת תקריבים העצבאות היהודית, תחסי-
לה לפני שמונה-עשרה מאות ונתחדשה
בזבנגו, עודנה חרדה ובקושי הועם ברי
עה בלב הכדברית עוד מדגשנות הערים
שלכנו מכוח האמונה והרצון שינצחו את
כל התהווית והתהיכיים. בקצוני הבל
עוד נושבים יהודים משרות ומעבד רי
אורזים אה בטלטהיהם כדי לעלות לארץ
ישראל.

אכל אתנו מלאים ספקות כרימון;
וביחוד תהיה והמהים אנו אם הרעיון
הרין תחולל את כל אלה עודנו אתנו,
ואם עוד יש כוחו לסנות סדרי בראי-
שית וסדרי טבע האדם כדרך העשה
בעבר.

או אתה מופיע, יוסף מגדלביץ —
לוהם יהודי מברית-המועצות. ואתה
מזכיר לנו את מה שהיה, את מה שי-
היינו בימים יחר טובים, ואת מה
שעוד נשכח ונהיה.

אתה מראה איך אדם יהודי מוכן, למען
העליה לארץ ישראל, לסכן את חייו
במיבצע של הפרת חוק במדינת-המחטרה
הקשוחה ביותר בעולם, ואיך הוא מוכן
להקריב את מיטב שנות חייו במלחמתו,
ולהתייצב לכאבק פאסיווי של שנים ארו-
כות מלל כחטר ומחטרה חשאית וסודי
רים שאינם יודעים רחמים — ובלבד
לקיים את זכותו של יהודי לנסוע לארץ
ישראל. אתה כחליט, במאבק-היחיד שלך

נגד האיגוס והכפייה, ש, ומהתמוגות המוח-
לכת עם הארץ, תולדותיה, הרבותה וי-
מסורתה, היא בלתי אפשרית בלי ציות
לחוקה: עליונה המשפיעה על כל ידלם
החי והצומח, והמכובד ועל המתרחש
בשרהם העמים של היבשות והימים (כי
כתבת פעם הנערה ישראלית ההתלפפה
בסתבים אתה. הווכר אתה?) ואתה פיר-
תה חזית שנית במלחמתך נגד סוהרין —
חזית המבירה על מנחת השבת ועל
כשרות המזון, אתה רוצה, כנראה, להשי-
גין עד הסוף את ייחודך היהודי, את
עקשנות אמנתך, את הקיפוח דעוונך,
אתה ככפס להבחור שאין אלה בודד
במאבקך, כי כבר קדמו לך כולליונים
וימאות אלפים עוד ולכו בעקבותיך, ואתה
רק תחילה אתה כמדינת עתיקה הנה.

מלחמתך כטונת לא רק נגד המדינה
הסובייטית, אתה עומד במאבק גם עם העם
היהודי עם כל אלה שהדרך סתוה
לפניהם והם יכולים העלות בכל רגע,
אבל הם כחלטים יהא לנגל את ה-
אפשרות, עם המנהיגים היהודים בתפוי-
צית המאוס לארץ לביקור קצר, ומכרזים
על אמונתם במרסיוותה של מדינת ישר-
אל, ואחר-כך הם פונים עורף למרכז
היהודים את הפרויסרית עם היהודים ה-
צעירים של מדינת ישראל, שגולחו פה
וגדלו פה יתם כחלטים שאפשר לומר
על הזכות ההיסטורית הגדולה, על זקני-
פיה הדומה ועל החזית היהודית, והרי
דוף אחר המול באיני גלות כפניה.

אתה כפויים את כולנו, מוכיה את
כולנו, כעניים את כולנו בכופת שאכה
מצע לעינינו.

מזור איך אתה כצליח לעשות את
כל, אלה, ולהיות עם זאת אנטי-
גיבור מושלם. כאשר אתה מגיע לארץ,
והמגזים כריעים לך, ושרים באים לברך
אותך עם שהרין ועלימתך, אתה אינך
מוצא שום כלים גדולה לשכם בהן את
מה העשית, לבטא את הנצחין הכביר
של הרוח על ההוכר שאך זה השגת,
להסביר את הלעף של כאבקך, ההרואי,
אתה נראה אדם מוכה-הדהמה, מאוס
אך גם נכון; והכרת פניך כעודה בך
כי מה שאחה רוצה באמת באותו רגע
הוא — להבלע בהך ההמון היהודי
הכפוף אותך ולהרוס את השייכות אשר
אליה התגעענת, את הרגשת-הבית אשר
עליה הלמת.

אין לנו צורך, יוסף מגדלביץ היקר,
בנאומים שלך. נאמים יש לנו די והותר,
והם איברים באונינו את כל הדברים
היטים והמבלעים שברצוננו לשמוע. מה
שחסר לנו כאוויר לנשימה, מה שנחזק
לנו עכשיו יותר מכל, הוא היכעיה.
הנכון, שיכוא ויזכיר לנו כאיזה מפעל
היסטורי כביר אהנו כוחים, ואילו
מעשים בלתי-אפשריים עשינו ועוד נעי-
שה, ואיך אסור להתיאש ואפילו הכל
נראה קודר וכמסים, ואיך די לעשים
במעלו של איש אתה, גנוס ונהבאי-אלי
הכלים, כדי ללמדנו כי כל מה שסבורים
היגע כי אבד לנו — עוד ישנו, וכל
האידיאלים שדיכינו כי אינם רלוואנטים
עוד — עדיין שוקקים חיים, וארץ יש-
ראל עתה: סוה קרבנות, וגם יש מי
שמוכן הקריב איתם.

על נג — חודתנו מקרב לב.